

วรรณกรรมเสียงทาย “ศาสตร์”: ภูมิปัญญาของชาวใต้ *

วัชรภรณ์ ดิษฐปาน**

กระยี้กระหยัด ไหรากระถนเข้ามาใกล้ มานี้จะทนายให้ หัวแหวนแขนซ้าย
เจ้ามโนห์รา เชิญเจ้าเชิญแม่ มาแลมาแทงเอาศาสตร์ แทงให้มันถ้วนถึงสามครา
ให้แม่นให้แท้แท้หัวใจ

กระหยดเข้า นางเจ้าแม่ทรงศาสตร์ชัย จับใส่เหนือกะลา สู่รางคนางนอกใน ถัดต้อง
ที่ตีให้ชื่อน้ำ ถัดต้องที่ร้ายให้ชื่อไฟ จะตีจะร้ายประการใด ให้เห็นข้างในตำรา

(บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราและสังข์ทอง, ๒๕๐๘, น. ๒๒-๒๓)

คำประพันธ์ข้างต้นมาจากบทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รา เป็นเหตุการณ์
ตอนที่มารดาของนางมโนห์ราฝันร้าย จึงให้นางมโนห์ราเสียงทายด้วยการแทง “ศาสตร์”
การแทง “ศาสตร์” ที่ปรากฏในบทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราจึงเป็นหลักฐาน
ที่แสดงให้เห็นว่าวิธีการเสียงทายชีวิตที่เรียกว่า “การแทงศาสตร์” เป็นที่รู้จักแล้วใน
สมัยกรุงศรีอยุธยา

“การแทงศาสตร์” เป็นวิธีการเสียงทายชีวิตของภาคใต้ มีลักษณะเป็น
การเสียงทายด้วยหนังสือ*** การสร้างสรรค์วรรณกรรมเสียงทาย “ศาสตร์” มีลักษณะ

* บทความนี้ปรับปรุงจากการบรรยายในหัวข้อ “ภูมิปัญญาไทยในวรรณกรรมท้องถิ่น” เนื่อง
ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ภูมิปัญญาในภาษาและวรรณกรรมไทย” วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๐
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*** หลักการพยากรณ์ชีวิตมีหลายวิธี เช่น หลักการพยากรณ์แบบหมอละเลข หมอโหร หมอ
เสียง ฯลฯ หลักการพยากรณ์แบบหมอเสียง คือ การพยากรณ์ที่ใช้วิธีการเสียงทาย มีหลายวิธี เช่น
การเสียงเชยมนี่ การเสียงลูกเต๋า ศาสตร์จัดเป็นการพยากรณ์ด้วยการเสียงทายที่ใช้หนังสือเป็น
เครื่องมือในการเสียงทาย

ผสมผสานจิตรกรรม วรรณกรรมและการพยากรณ์ ทั้งยังมีการประสานความคิด ความเชื่อ พุทธศาสนาและจิตวิทยามาใช้ร่วมกันในการเสี่ยงทาย ทำให้เกิดรูปแบบ การเสี่ยงทายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ “วรรณกรรมศาสตร์” จึงเป็นมรดก ของภูมิปัญญาชาวใต้ที่สร้างสรรค์ สัมสมและสืบทอดกันมา

ความหมายและลักษณะของการเสี่ยงทายด้วยศาสตร์

ศาสตร์ เป็น วรรณกรรมลายลักษณ์ของภาคใต้ที่ใช้ในการเสี่ยงทายเพื่อ พยากรณ์ชีวิต การที่เรียกว่าแท่งศาสตร์ก็มาจากลักษณะการเสี่ยงทายที่ใช้ไม้แหลม แท่งเข้าไประหว่างหน้าหนังสือซึ่งแต่ละหน้ามีรูปภาพและเรื่องราวจากวรรณกรรม เรื่องต่างๆ เมื่อเสี่ยงทายได้หน้าใดก็จะมีคำทำนายที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมเรื่องที่กำลัง อยู่ในศาสตร์

ที่มาของคำว่า “ศาสตร์” มีผู้สันนิษฐานไว้หลายทาง ทั้งจากคำว่า “ศาสตร์” ที่หมายถึง วิชา ความรู้ คำว่า “ศาสตร์” ที่หมายถึงของมีคม อันเชื่อมโยงได้กับการ ใช้วัตถุที่มีลักษณะแหลมแทงลงไปเพื่อเสี่ยงทาย หรือเปรียบเทียบว่าศาสตร์เป็นอาวุธ ที่ใช้ฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิต นอกจากนี้ยังมีผู้สันนิษฐานว่าศาสตร์อาจมาจาก “ศาสตร์ ศาสตร์” ซึ่งเป็นชื่อเรียกอุบะของคัมภีร์อาถรรพเวทด้วย (จรรยา ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๒๔-๒๕)

ศาสตร์แต่ละเล่มมีความยาวไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับจำนวนเรื่องที่น่ามาอ้างอิง ซึ่งมีทั้งวรรณคดี นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน ลำานพื้นบ้าน ฯลฯ ศาสตร์แต่ละ หน้าจะปรากฏเรื่องราวจากวรรณกรรมต่างๆ หน้าละ ๑ เรื่องหรือ ๑ ตอน ศาสตร์ แต่ละหน้ามีลักษณะเป็นหน้าคู่ คือจะมีภาพประกอบอยู่คู่กับคำทำนาย โดยด้านหนึ่ง เป็นภาพที่สัมพันธ์กับเรื่องที่น่ามาอ้างอิง ส่วนอีกด้านเป็นคำทำนายที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง นั้น

วิธีการเสี่ยงทายคือใช้ไม้แหลมที่มีลักษณะแบนๆ แท่งเข้าไปในขอบหรือระหว่าง หน้าหนังสือ เมื่อแทงได้หน้าไหนก็ทำนายตามคำทำนายที่ปรากฏในหน้านั้น การแท่ง ศาสตร์นั้นสามารถเสี่ยงทายได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง ถ้าแท่งศาสตร์แล้วได้คำทำนายที่ ไม่ดี สามารถเสี่ยงทายใหม่ได้ แต่ถ้าแทงได้คำทำนายที่ดีแล้ว หมอดูศาสตร์จะให้ หยุดแท่งและจ่ายค่าไถ่ดวงชะตา ลักษณะของคำทำนายในหน้าศาสตร์ เช่น

อนี้ได้เมื่อหส์ตาย เมื่อต้องแหวนนางสีดา ท่านทนายว่าเสียเพราะปาก ต้องลำบากเพียงตัวตาย เกณฑ์ชะตาตันปีร้าย ไปข้างปลายจะได้ดี ให้พัตซึ่งวาจากัยจะเบียนกาย ช่างหน้าจะได้ดี ในปีนี้จึงเจียมกาย ว่าจะเจ็บมือเจ็บตีน เสียทรัพย์สินลงมากมาย จงสะเดาะพระเคราะห์ร้าย จึงจะคลายหายโทษทัณฑ์เสียพระเคราะห์ออกต่างตัว มนต์ท่านขรัวมาขบฉัน รดน้ำตามลำคัณ คลายโทษทัณฑ์ทั้งนั้นเลย แหงอีกที

(ศาสตราฉบับตำบลเขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา ตอนที่ ๔๒)

เมื่อผู้เลี้ยงทายทางศาสตราได้นำนี้นี้ก็จะพบรูปวาดนกสดาพร้อมคำทำนายที่อ้างอิงกับเรื่องราวของนกสดาในเรื่องราวเกียรดี คือเหตุการณ์ตอนที่นกสดาต้องแหวนนางสีดา ศาสตราทำนายว่าให้ระวังคำพูด จะทำให้มีภัย ปีนี้ให้ระวังจะบาดเจ็บได้ โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่นกสดาต่อสู้กับทศกัณฐ์เพื่อชิงนางสีดาไปถวายคืนพระราม นกสดาผู้มีฤทธิ์มากแต่ต้องพ่ายแพ้ทศกัณฐ์เพราะหลุดปากบอกทศกัณฐ์ว่าตนไม่กลัวสิ่งใดนอกจากพระนารายณ์กับแหวนของพระอิศวรที่นิ้วของนางสีดาเท่านั้น ทศกัณฐ์จึงถอดแหวนขว้างใส่นกสดาจนบาดเจ็บ จะเห็นว่าคำทำนายเกี่ยวกับชีวิต

* ภาพจิตรกรรมจากศาสตราที่นำมาประกอบในบทความนี้ทุกภาพมาจากศาสตราฉบับตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ใน วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัศสร เล่มที่ ๕

ของผู้เสียชีวิตสอดคล้องกับเรื่องราวของนกสดาฯ คำทำนายในศาสตร์จึงอ้างอิงกับเหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องที่น่ามาอ้างอิงนั่นเอง

ความเชื่อเรื่องการแทงศาสตร์

จรรยา ต้นสูงเนิน (๒๕๒๗, น. ๒๙) สันนิษฐานว่า “ศาสตร์” น่าจะมาจาก “ศาสตร์ศาสตร์” ในคัมภีร์อาถรรพเวทของศาสนาพราหมณ์ และพราหมณ์น่าจะเป็นผู้ให้กำเนิดคัมภีร์ “ศาสตร์” โดยศาสตร์ของพราหมณ์ในยุคนั้นคงไม่ได้มีไว้เสี่ยงทาย โชคดีโชคร้ายอย่างเดียว น่าจะเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการแทงศาสตร์ในบทละครกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราซึ่งผู้ประกอบพิธีแทงศาสตร์ให้แก่ นางมโนห์ราคือพราหมณ์ นอกจากนี้การศึกษาศาสตร์ ๔ ฉบับของจังหวัด นครศรีธรรมราช ทำให้พบว่ารามเกียรติ์เป็นวรรณคดีที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงมากที่สุด ดังนั้นคัมภีร์ “ศาสตร์” แต่เดิมนั้นจึงน่าจะมีเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์ (จรรยา ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๑๖๑)

เรื่องพระรามถือว่าเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพราหมณ์ ในภาคใต้เองก็มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเรื่องพระราม ฉันทส ทองช่วย (๒๕๒๒, น. ๒๗) กล่าวว่าเรื่องรามเกียรติ์มีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของชาวใต้โดยเฉพาะในด้านพิธีกรรม เช่น การแก้เหมรย (การแก้บน) การขับไล่อุบาทว์ การเสี่ยงโชคด้วยการแทงศาสตร์ และยังมีอิทธิพลต่อเพลงพื้นบ้าน คติสอนใจ ลำนวนภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ความเชื่อเรื่องการแทงศาสตร์และการอ้างอิงเรื่องพระรามในการเสี่ยงทายจึงน่าจะมีรากฐานมาจากความเชื่อของศาสนาพราหมณ์อินเดียแล้วกลายเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อของชาวใต้ จนในที่สุดก็ผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธศาสนาด้วย

การแทงศาสตร์ถือเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ต้องมีผู้ประกอบพิธีกรรมคือ “หมอลศาสตร์” ซึ่งก็คือหมอดูหรือหมอเสี่ยงทายที่มีความชำนาญในการใช้หนังสือศาสตร์ แต่เดิมนั้นหมอลศาสตร์อาจจะจำกัดเฉพาะในกลุ่มพราหมณ์ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการแทงศาสตร์ แต่ต่อมาก็มีทั้งพระภิกษุและฆราวาสทั้งชายและหญิง วรรณกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่เก็บไว้ตามวัดต่างๆ บางวัดก็มีการเขียนศาสตร์และคัดลอกเอาไว้ให้พระภิกษุที่ศึกษาโหราศาสตร์ก็จะศึกษาศาสตร์ด้วย และเมื่อลาสิกขาบทแล้วก็นำศาสตร์ไปใช้และเผยแพร่ต่อไป (พระครูเหม เจตยาภิบาล, สัมภาษณ์ อ้างถึงในจรรยา ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๓๙)

หมอศาสตราจะเก็บรักษาคัมภีรศาสตร์เป็นอย่างดี เมื่อนำมาใช้เสี่ยงทาย ก็จะมีพื้นฐานก่อนการเสี่ยงทาย โดยเชื่อว่าชีวิตของผู้เสี่ยงทายจะเป็นไปตามคำทำนายในศาสตร์หรือเป็นจริงตามที่เสี่ยงทายได้

วีโลักษณ์ เล็กศิริรัตน์ (๒๕๔๔, น. ๒๓๗) กล่าวถึงขั้นตอนในการทางศาสตร์ว่า

ก่อนดูเจ้าของตำราหรือหมอดูต้องจุดธูปเทียนกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และตั้งจิตอธิษฐานให้ศาสตร์ช่วยชี้โชคชะตาของผู้ที่จะดูโชคชะตาตามวิชากรรมอันจะเกิดขึ้นแล้ว ให้ผู้ที่ดูโชคชะตากราบไหว้ศาสตร์และยกเทียนไว้เหนือศีรษะ ตั้งจิตอธิษฐานและเปล่งคำว่า “ถ้าต้องที่ตีให้ชื่อน้ำ ถ้าต้องที่ร้ายให้ชื่อไฟ จะตีจะร้ายประการใดให้เห็นข้างในตำรา” ต่อจากนั้นจึงใช้ไม้ปลายแหลมที่มีลักษณะแบน มีความยาวประมาณไม่เกิน ๑ ฟุต และมักจะผูกติดไว้กับศาสตร์ทางสอดเข้าไปในตำรา ทางถูกหน้าไหน เจ้าของตำราก็เปิดอ่านคำทำนายหน้านั้นให้ฟัง ด้วยเหตุนี้จึงเรียกการดูโชคชะตาโดยอาศัยตำราศาสตร์ว่า “ทางศาสตร์”

การทางศาสตร์นั้นเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำเล่นดังที่ศาสตร์ฉบับของนายเกลื้อม ช่วยสงค์ จังหวัดตรัง ระบุไว้ว่าไม่ควรทางศาสตร์เพื่อความสนุกเพราะจะทำให้ตกนรกได้ (ดร.ณี เดชานุสรณ์, ๒๕๔๑, น. ๓๕๗) นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าคำทำนายในศาสตร์นั้นเป็นความจริงหรือเป็น “ลัจจวาจา” สอดคล้องกับการที่เรียกศาสตร์อีกชื่อหนึ่งว่า “ลัจจา” ดังเช่น คัมภีรลัจจาฉบับพระครูเหม เป็นต้น

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (๒๕๔๓, น. ๕๗) อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อที่ชาวบ้านมีต่อคัมภีรลัจจาวาว่า

ส่วนคำว่า ลัจจา นั้น หมายถึงตำรายากรรมที่ชาวบ้านเชื่อถือเป็น “ความจริง” จึงมีความศรัทธาต่อคำทำนายและภาพวาด ด้วยเหตุนี้เองตำราลัจจาหรือศาสตร์ ชาวบ้านถือเป็นตำราศักดิ์สิทธิ์ มักปิดทองคำเปลวติดที่ภาพวาดเกือบทุกหน้า และก่อนเปิดอ่านต้องยกมือไหว้และอธิษฐานก่อนทุกครั้ง

ความเชื่อที่ว่าคำทำนายในศาสตร์มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นความจริงนั้น สอดคล้องกับคำอธิษฐานในศาสตร์ฉบับของนายเกลื้อม ช่วยสงค์ จังหวัดตรังที่ระบุว่าผลของการทางศาสตร์จะเป็นเช่นใดก็ขึ้นอยู่กับลัจจวาจาและวาสนาของแต่ละคน ดังนี้

อันว่าดวงชะตา และด้วยบุญะลาบของท้าวผไทที่จะแทงให้ตองที่ตีและ
ห้วย ก็เป็นทาสัดจะวาจาที่ตนกล่าวนั้นและอันวาค้นหา อันว่าอดที่ถารจะให้
ยูเณนเป็นศูกทุกเกล็ดและราตรี อันว่าบุกคนกลางที่ก่อถารสุดเทพแต่สดจา จะใดเป็น
เอกะลาบก่อทุกที่ตี จะใดทกก่อให้ที่ห้วยมันเทิด ยอมเป็นสัดจาดังนี้และ

(ดรุณี เดชานุสรณ์, ๒๕๔๑, น. ๓๔๙)

นอกจากจะเรียก “ศาสตร์” ว่า “สัจจา” ตามความเชื่อที่ว่าคำทำนายใน
ศาสตร์เป็นความจริงแล้ว “ศาสตร์” บางฉบับยังมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า
“พระธรรมบท” แสดงให้เห็นความเชื่อที่ว่าศาสตร์มีความศักดิ์สิทธิ์ไม่ต่างจากคัมภีร์
พระธรรมบท* ในพระไตรปิฎก อาจเนื่องมาจากเรื่องราวที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงนั้นจำนวน
ไม่น้อยเป็นเรื่องของบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในพระธรรมบท เช่น พระสาวก พุทธบริษัท
เป็นต้น และหมอดศาสดารส่วนใหญ่ก็เคยเป็นพระภิกษุมามาก่อน หมอดศาสดาบางคน
จึงเรียกตำราศาสตร์ของตนว่า “พระธรรมบท” ดังศาสตร์ฉบับของนายสะเทื้อน
บุญชูวงศ์ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กล่าวในข้อความนำของศาสตร์
ว่า

พระธรรมบทนี้เป็นของเสียงหายของบุคคลทั้งหลาย ที่อยากจะใคร่รู้ว่า
เคราะห์ของตัวนั้นจะดีหรือร้ายประการใด ท่านให้เอาดอกไม้ธูปเทียน จดบูชาแล้ว
ตั้งอธิษฐานตามความปรารถนา เสร็จแล้วจึงหลับตาทางด้วยไม้เล็กๆ ถูกหน้าไหน
จึงหยิบมาอ่านดูตามที่ตกที่ตีหรือร้ายก็คงจะรู้แน่ ตำราพระธรรมบทนี้เป็นของ
ศักดิ์สิทธิ์โดยแท้ ข้าพเจ้าเป็นผู้คัดลอกมาจากตำหรับโบราณ ซึ่งขอรับรองว่าตรง
ตามนั้นทุกประการ

ส.หลเมฆ

(เจริญ ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๔๙๗)

* ธรรมบท เป็นคัมภีร์หนึ่งในพระสูตรหมวดขุททกนิกายในพระสุตตันตปิฎก ธรรมบท
หมายถึง บทธรรมภาษิตสั้นๆ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล มีทั้ง
หมด ๔๒๓ บท ในธรรมบทเหล่านี้รวบรวมไว้เป็นเรื่องๆ มีชื่อเรื่องปรากฏตามสภาวะธรรมหรือบุคคลที่
ทรงปรารภถึง เช่น เรื่องพระนางสามาวดีว่าด้วยความไม่ประมาทเป็นเหตุให้บรรลุนิพพานปราศจาก
กิเลสอย่างสิ้นเชิง เป็นต้น บางเรื่องไม่ปรากฏบุคคลชัดเจน ก็ใช้คำว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งบ้าง ภิกษุรูป
ใดรูปหนึ่งบ้าง รวมได้ ๓๐๕ เรื่อง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๙, น. ๗, ๒๓-๒๕)

การเรียก “ศาสตร์” ว่า “พระธรรมบท” นี้สอดคล้องกับลักษณะการเสี่ยงทายอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “การแทงพระธรรมบท” การเสี่ยงทายด้วยการแทงพระธรรมบทเคยปรากฏในประวัติศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ ๑ คราวศึกเมืองทวาย เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงทำศึกกับพม่าใน พ.ศ. ๒๓๓๕ พระองค์ทรงวิตกเกี่ยวกับการศึกในครั้งนี้ จึงได้โปรดให้ทำพิธีเสี่ยงทายด้วยพระธรรมบทถึง ๑๒ ครั้ง การแทงพระธรรมบทนี้จะทำนายเหตุการณ์ตามเรื่องราวของบุคคลที่เสี่ยงทายได้ เช่น พระราहुล นางวิสาขา พระขานุกโณทัญญะ เป็นต้น (จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๑ ทรงเสี่ยงทายแทงพระธรรมบท, ต้นฉบับเขียน เลขที่ ๗ สมุดไทย ประวัติ อ้างถึงใน นิยะดา เหล่าสุนทร, ๒๕๔๕, น. ๒๔๓-๒๕๐) การเสี่ยงทายพระธรรมบทในครั้งนั้นมีรายละเอียดดังนี้

พิธีเสี่ยงทายโดยแทงพระธรรมบทนี้ อาศัยคัมภีร์พระธรรมบทซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญของพระสุตตันตปิฎก หมวดขุททกนิกาย ประทานในพิธีซึ่งก็คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงตั้งสังฆาธิษฐาน ในบางครั้งอาจโปรดให้เป็นบุคคลอื่นก็ได้ เช่น พระยาพระคลัง ทรงจิ้มไปที่ผูกต่างๆ ของพระคัมภีร์ธรรมบท ซึ่งแต่ละผูกก็มีเรื่องราวของบุคคลต่างๆ ในสมัยพุทธกาล โดยมากจะเป็นพุทธบริษัท ถ้าได้เรื่องดี การทำนายก็จะได้ดี และก็กลับกันในทางตรงกันข้ามด้วย ดังเช่น “ถ้าอ้ายพม่าจะได้เมืองทวาย ขอให้ถูกที่หัว ถ้ามันไม่ได้เมืองทวายและมันจะแพ้ทัพไทย ขอให้ได้ดีที่สุด”

(นิยะดา เหล่าสุนทร, ๒๕๔๕, น. ๒๔๓-๒๔๔)

พิธีเสี่ยงทายด้วยการแทงพระธรรมบทมีลักษณะเป็นการเสี่ยงทายด้วยหนังสือเหมือนกับการแทงศาสตร์ กล่าวคือพระธรรมบทจะมีเรื่องของพระสาวกหรือบุคคลต่างๆ ที่พระพุทธร่องค์ทรงหยิบยกมาเล่าเพื่อแสดงให้เห็นสภาวะธรรมในหมวดต่างๆ เช่น ความไม่ประมาท (อัปปมาทวรรค) ความโกรธ (โกธวรรค) การนำพระธรรมบทมาเสี่ยงทายจึงเป็นการทำนายโดยอ้างอิงกับเรื่องราวของบุคคลที่ปรากฏในพระธรรมบท ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับการทำนายด้วยศาสตร์ที่ทำนายโดยอ้างอิงกับเรื่องราวของตัวละครจากวรรณกรรมที่ปรากฏในศาสตร์แต่ละตอน วรรณกรรมที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงมีหลากหลายประเภท เช่น เรื่องพุทธประวัติ เรื่องพระสาวกจากพระธรรมบท วรรณคดี นิทานพื้นบ้าน การทำนายด้วยพระธรรมบทจึงเป็นลักษณะเดียวกันกับการทำนายด้วยศาสตร์นั่นเอง

นอกจากนี้พระราชนิพนธ์เรื่อง**พระราชพิธีสิบสองเดือน**ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กล่าวถึง “การแทงพระบฏ” เช่นกัน ดังในตอนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าถึงพิธีธำเนยเทาะหนังหรือพิธีเผาข้าวเสี่ยงทายในพระราชพิธีเดือนสามว่า

การซึ่งทำพิธีเสี่ยงทายเช่นนี้มีบ่อยๆ หลายพิธี ผู้ซึ่งจะแรกคิดตั้งพิธีนั้นขึ้น คงจะเป็นคนที่มีใจหวาดหวั่นต่อภัยอันตราย อยากรู้ล่วงหน้าว่าจะดีร้ายอย่างไร อยู่เสมอๆ แต่ไม่มีท่าทางที่จะรู้ได้เช่นนั้นให้ได้ทันใจทุกคราว เพราะจะแหงนดู ดาวดูฟ้ากลางที่เฉยๆ อยู่ก็มีเหตุมิการได้ หรือไม่รู้ได้ทันใจก็ต้องเล่นเสี่ยงทายอย่างเดียวเหมือนกับ**แทงพระบฏ**เป็นการแก้กระหายไปคราวหนึ่งๆ

(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๑๖, น. ๑๑๘-๑๑๙)

การแทง “พระธรรมบท” หรือ “แทงพระบฏ”^{*} นี้อาจเป็นการเสี่ยงทายรูปแบบเดียวกันกับการแทงศาสตร์ หากพิจารณาความหมายของคำว่า “พระบท” ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖, น. ๗๖๓) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พระบท น.ตำราหมอดูโบราณสำหรับใช้เสี่ยงทายโดยวิธีเอาไม้แทง” ตามความหมายนี้จะเห็นว่าการแทงพระบทก็คือการแทงศาสตร์นั่นเอง เพียงแต่เรียกชื่อต่างกัน ดังที่กล่าวไปแล้วว่าชื่อ “ศาสตร์” อาจจะมาจกศาสตร์ศาสตร์ในคัมภีร์อาถรรพเวทของศาสนาพราหมณ์ และเดิมอาจจะมีเฉพาะเรื่องพระรามซึ่งเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพราหมณ์ เมื่อหมอดูศาสตร์ร่างสรวงศรัทธาเสี่ยงทาย “ศาสตร์” ของตนขึ้นเองก็อาจนำเรื่องราวจากวรรณกรรมต่างๆ มาประกอบในการอ้างอิง เช่น เรื่องพุทธประวัติ เรื่องพุทธสาวก วรรณคดีเรื่องต่างๆ เรื่องราวที่นำมาอ้างอิงจำนวนไม่น้อยก็มาจากพระธรรมบทในพระไตรปิฎก เพราะหมอดูศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุและผู้ที่เคยบวชเรียนแล้ว ทำให้หมอดูศาสตร์จำนวนไม่น้อยเรียกศาสตร์ว่า “พระบท” หรือ “พระธรรมบท”

* พระบฏ ในที่นี้น่าจะหมายถึงตำราพระบท ซึ่งมาจากพระธรรมบท ใน ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก ไม่ใช่ผ้าพระบฏซึ่งเป็นผืนผ้าที่เขียนรูปพระพุทธเจ้า ภาพพุทธประวัติ หรือชาดก ผ้าพระบฏใช้แขวนประดับผนังวัด แขนงเพื่อบูชา และเพื่อประกอบพิธี เช่น พิธีไหว้ผีปู่และย่าและในภาคเหนือ งานบุญพระเวสส์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่พบว่ามีการเสี่ยงทายชะตาชีวิตด้วยผ้าพระบฏ

“การแทงสาดรา” ใน บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รา ซึ่งเป็นวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา และ “การแทงพระธรรมบท” ที่กล่าวถึงในจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๑ รวมถึง “การแทงพระปฏ” ในพระราชนิพนธ์พระราชพิธีสิบสองเดือน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้มองเห็นความแพร่หลายของการเสี่ยงทายด้วยศาสตร์พื้นฐานทั้งทางวรรณคดีและประวัติศาสตร์ดังกล่าวทำให้ทราบว่าการแทงศาสตร์มิได้รู้จักกันเฉพาะในท้องถิ่นภาคใด แต่แพร่หลายในส่วนกลางและในราชสำนักด้วย และความเชื่อเกี่ยวกับการแทงศาสตร์ยังสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อย่างน้อยในสมัยรัชกาลที่ ๕ ดังที่ปรากฏการกล่าวถึง “แทงพระปฏ” ในพระราชพิธีสิบสองเดือน

ดังนั้นหนังสือศาสตร์ของชาวใต้จึงเป็นตำราพยากรณ์ชีวิตที่ชาวบ้านเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ ใช้เสี่ยงทายเพื่อพยากรณ์โชคชะตาในโอกาสต่างๆ ศาสตร์เดิมน่าจะมีแต่เฉพาะอนุภาคจากเรื่องพระรามด้วยอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ แต่ภายหลังได้มีการอ้างอิงวรรณกรรมที่หลากหลายทั้งเรื่องราวจากชาดก พุทธประวัติ วรรณคดี และนิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมศาสตร์จึงผสมผสานทั้งอิทธิพลศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ

ลักษณะคำทำนายในศาสตร์

ศาสตร์แต่ละตอนมีลักษณะเป็นหน้าคู่ ด้านหนึ่งเป็นภาพวาด อีกด้านหนึ่งเป็นคำทำนาย คำทำนายในศาสตร์แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือคำทำนายในทางดี คำทำนายที่ปานกลางหรือไม่ดีไม่ร้าย และคำทำนายในทางร้าย คำทำนายในทางดีจะมีมากที่สุด รองลงมาคือคำทำนายในทางร้ายและปานกลาง ข้อความทำนายในศาสตร์จำแนกองค์ประกอบได้ ๓ ส่วน ดังนี้

๑) การขึ้นต้น การขึ้นต้นคำทำนายของศาสตร์จะบอกเนื้อเรื่องที่เสี่ยงทายได้ โดยระบุตัวละครหรือเหตุการณ์ที่นำมาอ้างอิงกับคำทำนาย เช่น

- ได้เมื่อพระสังข์ทอง เมื่อพ่อตาให้หาปลา
- รูปนั้ นางมะโนรา พรานบุญใจกล้า เอาเชือกปวงรัดมัดไว้
- ใบที่สิบแทงต้องนางเมรี ตามหล้าสามิริมฝั่งชลธาร

๒) ส่วนคำทำนายโชคชะตา ลักษณะคำทำนายในศาสตร์จะครอบคลุมเรื่องต่างๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิต เช่น การงาน คู่ครอง พี่น้อง ทรัพย์สิน สุขภาพ

การเดินทาง อุปนิสัย สิ่งทีควรระวัง เป็นต้น โดยจะเชื่อมโยงคำทำนายกับตัวละคร หรือเหตุการณ์จากวรรณกรรมที่นำมาอ้างอิง เช่น

- ได้เมื่อพิภกเมื่อต้องขับออกจากเมือง ได้ความเคืองพระเชษฐา ไปทำการอาสา ด้วยนราพระอวดาร ผู้นี้ปัญญาไว มิมิใครจะเปรียบปาน วิชาก็เชี่ยวชาญ ดีทำการอาสานาย แต่ ว่าไรพี่น้อง ทั้งพวกพ้องมิต้องกัน เจ้านายให้รางวัล ลากทั้งนั้นจะให้มา ปีนหน้าว่าผู้ใหญ่ จะแต่งตั้ง ให้ยศลา ได้ลามมาเป็นมากมี เจ้านายรักสันที่ แต่เท่านี้อย่าได้แทง เร่งจัดแจงไถ่ชะตา จงเอามา อย่าขัดแข็ง (ศาสตราฉบับตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๒๖)

๓) การสรุปท้าย ตอนท้ายของคำทำนายจะสรุปชะตาชีวิตและให้ข้อเสนอแนะ ถ้าดวงชะตาดีจะแนะนำให้หยุดแทงแล้วไถ่ชะตา แต่ถ้าชะตาปานกลาง ไม่ชัดเจน หรือร้ายจะแนะนำให้แทงใหม่ ศาสตราบางฉบับจะอวยพรเมื่อคำทำนายดี หรือหากไม่ดีก็จะเสนอแนะวิธีแก้ไขผ่อนร้ายให้บรรเทา ตลอดจนให้เลขลืตเดอี่เพื่อให้นำไปเสี่ยงโชค เช่น

- ถ้าใครต้องที่นี้ว่าตึกนัก ปีนีว่าจะได้ลามให้ไถ่ชะตาเอาเถิด
- แทงถูกที่นี้ไร่ ร้ายกับตีมปนกัน ให้แทงสักที่ก่อน
- ต้องที่นี้ว่าเคราะห์ร้ายนัก ให้แทงอีกสักที่ก่อน
- ต้องโบนนี้ไม่ดีท่านที่รัก อย่าไครกนักต้องถือศีลอย่างกวอดขัน พันสี่เดือนโชคคลาย

สลายครัน เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญเด่นแสงเอย

- ไพรดไสไถ่ชะตา ๓ บาทท่านอา ลามมาภายหลัง ๙๖๖ ยกเป็นกำลัง เลขนี้ดีจึง มีหวังแน่นอน

คำทำนายในศาสตรามีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ร้อยกรองมีทั้งที่แต่งเป็นกาพย์และกลอน แต่ส่วนใหญ่แต่งเป็นกาพย์ โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์หรือที่ทางใต้เรียกว่า “ราบ” ซึ่งเป็นลักษณะคำประพันธ์ที่กวีชาวใต้นิยมใช้ในการแต่งวรรณคดี การแต่งด้วยกาพย์และกลอนทำให้คำทำนายมีลักษณะที่คล้องจอง จดจำได้ง่าย

ศาสตราบางฉบับยังมีถ้อยคำที่เป็นกันเอง และก่อให้เกิดอารมณ์ขันเหมือนผู้แต่งกำลังสนทนากับผู้เสี่ยงทาย โดยใช้สรรพนามต่างๆ เรียกผู้เสี่ยงทาย เช่น คุณนาย คุณพี่ ฯลฯ และมีกขอให้ผู้เสี่ยงทายจ่ายค่าไถ่ดวงชะตาอย่ารีรอ เช่น

- ไถ่ชะตาสองสลึง ฟิงยินดี ยาจูจีเหลยคุณนายทั้งหลาย ไปภายหน้าไม่เสียทีบุญวาสนา (ศาสตราฉบับนายหิด ท้ายเมือง จังหวัดพังงา)

- จงถ้ายชะตา เกิดหน้าคุณพี่

(ศาสตราฉบับนายเกล่อม ชั่วยสงค์ จังหวัดตรัง)

ดังนั้น องค์ประกอบหลักของคำทำนายในศาสตร์จึงประกอบด้วยคำขึ้นต้นที่อ้างอิงกับวรรณกรรม ส่วนคำทำนายชะตาชีวิต และส่วนสรุปผลดวงชะตาและข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อความอื่นๆ ที่เสริมเข้ามานั้นก็แตกต่างกันไปในแต่ละฉบับ เช่น บางฉบับเสนอวิธีบรรเทาชะตาร้าย บางฉบับมีคำอวยพร หรือบางฉบับก็ให้เลขลืดอกเตอรี เป็นต้น

วรรณกรรมที่นำมาอ้างอิงในศาสตร์

ลักษณะการทำนายชีวิตด้วยศาสตร์นั้นขึ้นอยู่กับความเสี่ยงทายว่าผู้เสี่ยงทายแทงไม้เสี่ยงทายไปตรงกับวรรณกรรมเรื่องใดก็ทำนายตามเรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องนั้น ศาสตร์จึงมีลักษณะเป็น “วรรณกรรมอ้างอิงวรรณกรรม” ดังที่จรรยา ต้นสูงเนิน (๒๕๒๗, น.๑๕๙)กล่าวว่า “ศาสตร์เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทตำราเสี่ยงทายเพื่อการพยากรณ์ชีวิต ศาสตร์แบ่งออกเป็นเรื่องๆ แต่ละเรื่องจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงวรรณกรรมก่อนแล้วต่อด้วยเนื้อหาคำพยากรณ์ ด้วยเหตุนี้ศาสตร์จึงจัดเป็นวรรณกรรมอ้างอิงวรรณกรรม” ลักษณะการอ้างอิงวรรณกรรมนี้ก็เป็นลักษณะเดียวกับในเพลงพื้นบ้านภาคใต้ประเภทเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงชาनोंที่มักนำเนื้อเรื่องจากวรรณคดีเรื่องต่างๆ มาผูกเป็นเนื้อร้อง เช่น พระรถเมรี สังข์ทอง นางอุทัย เป็นต้น ซึ่งการอ้างอิงถึงวรรณคดีเรื่องอื่นที่คนรู้จักทำให้เพลงกล่อมเด็กมีน้ำหนักและน่าฟังมากขึ้น (จรรยา ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗ น. ๑๕๗) การอ้างอิงวรรณกรรมในศาสตร์ก็ทำให้คำทำนายในศาสตร์น่าสนใจ น่าจดจำและมีน้ำหนักมากขึ้นเช่นเดียวกัน

การนำวรรณกรรมมาอ้างอิงประกอบคำทำนายในศาสตร์นั้นจะนิยมนำตัวละครและเหตุการณ์ในวรรณกรรมที่รู้จักกันแพร่หลายมาใช้อ้างอิง

ตัวละครที่นิยมนำมาอ้างอิงนั้นจะเป็นตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่โดดเด่น มีทั้งตัวดี คือตัวเอกจากเรื่องต่างๆ เช่น พระราม นางสีดา พระรถ นางเมรี พระสังข์ กากี นางอุทัยหรือผู้ช่วยพระเอกนางเอก เช่น พระลักษมณ์ หนุมาน และตัวร้ายของเรื่อง คือผู้ที่คอยขัดขวางทำร้ายตัวเอก เช่น ทศกัณฐ์ หรือผู้ที่มีพฤติกรรมไม่ดีก่อให้เกิดปัญหาในเรื่อง เช่น นางฉุยจมาณวิกา ตลอดจนตัวละครที่มีลักษณะโดดเด่น เช่น ยักษ์พิเภกซึ่งเป็นหมอคู่ นกสดาอยู่ เป็นต้น

ส่วนเหตุการณ์จากวรรณกรรมที่ศาสตร์นิยมนำมาอ้างอิงมักเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความระทึกใจ (suspense) เช่น พระรามตามกวาง พระสุธนตามนาง

มโนห์รา เป็นปมปัญหาหรือความขัดแย้ง(conflict) ในเรื่อง เช่น พระสังข์หาเนื้อหาปลาตามทีฟ่อดต้าง หรือ เป็นจุดวิกฤติ (crisis) ของโครงเรื่องตอนนั้นๆ เช่น พญามารถูกพระอุปัชฌาย์มัดไว้กับยอดเขา นางมโนห์ราถูกบุชายไฟ เป็นจุดสุดยอดของเรื่อง (climax) เช่น นางจัญจมาณวิกาถูกรรณีสืบ ชายชราเชิญใจพบหม้อทอง หรืออาจเป็นเหตุการณ์ตอนที่ตัวละครหลักในตอนนั้นมีชะตาที่ผกผันไป (reversal) เช่น ทศกัณฐ์ลักนางสีดา พิเภกถูกทศกัณฐ์ขับออกจากเมือง นางมโนห์ราถูกพรานบุญจับไปถวายพระสุธน เป็นต้น

วรรณกรรมที่ศาสตร์แต่ละฉบับนำมาอ้างอิงนั้นมีหลากหลายประเภท วรรณกรรมที่ศาสตร์นิยมนำมาอ้างอิงมีดังนี้

๑. รามเกียรติ์

รามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงมากที่สุด อนุภาคจากเรื่องรามเกียรติ์ที่ปรากฏในศาสตร์ฉบับต่างๆ เช่น ทรพิวดรอยเท้าบิดา ฤาษีเณรพาพานางสีดา พาลีสู้กับทศกัณฐ์ในถ้ำ นางส่ามนักขาถูกตัดมือตัดเท้า พระรามตามกวาง ทศกัณฐ์ลักนางสีดา นกสหายต้องแหวนนางสีดา พิเภกถูกขับออกจากเมือง หนุมานเผาลงกาแล้วไฟติดหาง เป็นต้น ดังตัวอย่างนี้

ใบสิบสองคล่องดีมีปัญญา แต่ในชะตาก็จะเหนื่อยกาย **แหงต้องหนุมาร**
 ผู้เป็นทหารของพระราม ทำการจองถนนทะลุพื้นถึงลังกา ถูกต้องยามอาษา
 โชคชะตาในกระไรทำการไม่มั่งมีการงานรวดเร็ว แต่อาภัพวาสนา ให้แหงอีก
 ต่อไปหาโชคชัยในชะตา เมื่อโชคดีมีวาสนา ลงใบหน้าคู่อีกที

(ศาสตร์ฉบับของนายละเหื่อน บุญชูวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๒)

ตัวละครในรามเกียรติ์ที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงนี้มีความหลากหลายมากที่สุด เพราะมีทั้งตัวละครหลักของโครงเรื่องหลัก เช่น พระราม นางสีดา ทศกัณฐ์ หนุมาน พระลักษมณ์ พาลี สุกรีพ และตัวละครที่ปรากฏในโครงเรื่องย่อย เช่น ฤาษี ทรพิมาริศ กุมภกาศ เป็นต้น

๒. วรรณกรรมเรื่องต่างๆ

วรรณกรรมเรื่องอื่นที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงนอกจากรามเกียรติ์ เช่น พระสุธน มโนห์รา พระรถเมรี สังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย นางอุทัย กากี จันทโครพ พระอภัยมณี เจ้าสุบิน นกกระเจา ไกรทอง ฯลฯ แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในภาคใต้ ตัวอย่างเช่น

ได้เมื่อพระสังข์ทอง เมื่อพ่อตาให้หาปลา เมื่อน้อยได้เสดสา พัดบิดาและมารดา เกณฑ์ชะตาดีข้างหน้า เมื่อน้อยมาแทบม้วยมรณ ที่หนึ่งตกคงคา มีผู้มาช่วยทุกชีวิตน เบื้องหน้าสตาพร ความทุกชีวิตนคงไม่มี จะได้ดีเพราะความรู้ ผู้ใหญ่ช่วยชักชู จะได้ดังปรารถนา ปีนี่ท่านว่าดี คงจะมีลาภได้มา ได้สมความปรารถนา ถ้าได้ข้ามเสียที แม่นจากที่มีคนช่วย ถ้าใช้ต้องตายาย ถ้าของหายคนขายผู้ใหญ่เอา เห็นไม่เปล่าคงจะได้ เกณฑ์ชะตาดีนัก ได้ดีเมืองไกล ไถ่ชะตา ๕ เบี้ย

(ศาสตราฉบับตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๑๒)

๓. นิทานพื้นบ้านภาคใต้

นิทานพื้นบ้านภาคใต้ที่ปรากฏในศาสตราฉบับต่างๆ แสดงให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านเหล่านั้น เป็นที่นิยมของชาวใต้ เช่น ยายหอย เข้ข้ามหมา ชายหาแลน ตายายปลุกกล้วยเป็นทอง ตาชีบุญไทย นายแรง นายดำเตี้ย เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

รูปนี้กระหาขาย เทียวหาแลนขาย หมายถึงอะไร ผ่านงแลนพาไป ต้องแก้ผ่าน่าสงสาร ยังแต่พรวดำมหัก โกรธแลนนักคว่างปนาน พรวดำหยาให้เดือดดาน ยังแต่กายให้เวทนา จนแล้วกลับจนเลย นิจจาเอยตัวเอกา ฟัน้องไม่นำพา ทั้งพ่อแม่ก็แลนหาย เสีย ๒ กลับเสีย ๓ ถึงยามยากปวันวาย ต้องยามพระเคราะห์ร้าย ชำป็นี้ก็ขัดสน ให้แทงลองแก้ตัว ถ้าถูกชัวแล้วก็จน ให้แทงครบลามหน ฟันแต่นั่นอย่าแทงเอย

(ศาสตราฉบับนางส้มแป้น บุญยะโหดระ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๐)

๔. ชาตก

ชาตกเรื่องที่ศาสนานำมาอ้างอิงหลายอนุภาคคือเวสสันดรชาตก เช่น ตอนชูชกได้สองกุมาร ตอนเทพเจ้าแปลงเป็นสัตว์มาขวางทางพระนางมัทรี แต่เหตุการณ์บางตอนก็ไม่มีในเรื่องเวสสันดรชาตก เช่น ตอนชูชกได้มรดกเพราะความรู้ดังนี้

อนี้ได้เมื่อชูชกได้มรดกเพราะความรู้ ที่เกิดมิได้อยู่ว่ามีผู้ขอเอาไป เจระไรคนไม่กลัว ฟัน้องตัวฟังมีได้ ที่หนึ่งว่าไฟไหม้ คนผู้ร้ายมันลักเผา โจรปล้นเอาเพราะของฝาก ได้ดีก็เพราะปาก ได้หายากก็เพราะผู้หญิงอยู่ไหนมีคนหนึ่งสา คัตรูมาอยู่แคไกล เงินทองมีใช้ใจมักเชื่อคน เมื่อน้อยยากจน เฒ่าได้สินทรัพย์ ผู้ใหญ่ชูรับป็นักลบดี คำขายได้ภาษี หาเมียกง่าย ทำนารไ่ม่พอกิน ถ้าใครแดงถูกที่นี้แทงอีกที่ก่อน

(ศาสตราฉบับเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๔๗)

นอกจากนี้ก็มีชาดกเรื่องอื่นๆ เช่น หังสชาดก จัณฑันตชาดก มหาชนกชาดก สุธวัณณสามชาดก มโหสถชาดก ภูริทัตชาดก วิฐุรบัณฑิตชาดก เหตุการณ์จากชาดกต่างๆ ที่ศาสตรานำมาอ้างอิงนั้นมักจะเป็นตอนจุดวิกฤติของเรื่อง เช่น ตอนพญางูสวัดิตบงนายพรานจากหังสชาดก ตอนพระมหาชนกว่ายอยู่ในทะเลจากมหาชนกชาดก ตอนสุวัณณสามถูกยิงจากสุวัณณสามชาดก เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นจุดวิกฤติของชาดกแต่ละเรื่องและมีผลต่อความเข้าใจในแก่นเรื่องของชาดกด้วย นับว่าศาสตราได้เลือกเอาเหตุการณ์สำคัญของเรื่องมาใช้อ้างอิงในการทำนาย

๕. เรื่องพุทธประวัติ พุทธสาวกและนิทานธรรมบท

เรื่องพุทธประวัติ พุทธสาวกและนิทานธรรมบทจากคัมภีร์ต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่ศาสตรานำมาอ้างอิงนั้นมีจำนวนไม่น้อย เรื่องพุทธประวัติ เช่น ตอนเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช ตอนแม่พระธรณีบีบมวยผม เรื่องราวของพระสาวก เช่น พระอานนท์ พระอุปัฏฐาก บุคคลอื่นๆ สมัยพุทธกาล เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าอชาตศัตรู พระเทวทัตต์ นางจิฎจมาณวิกา นิทานธรรมบท เช่น ท้าวสักกะ เรื่องราวเหล่านี้มีทั้งที่มาจากพระไตรปิฎกและเรื่องที่อยู่ในความเชื่อตามคติพุทธศาสนาของคนไทย เช่น เรื่องพระมาลัยโปรดสัตว์ เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น

รูปนีนางสุชาดามาระศรี เมียพระอินทร์ปีนภพในโลกิ์ กำไม้ตีตายตกเปน
นกยาง เพราะโลภโทะโทะและไมหา ฤษยาอาฆาตใจบาตหมาง ต้องต่ำต้อยย้อยยับ
แทบอับปาง เพราะกำสร้างก่อนเปนไปเช่นนี้ ต้องทนกำจำเภาะพระเคราะห์นั้ก
เสาทับล้นคณาเสียราชี พ้น ๕ เดือนเคลื่อนคลายสบายดี กลับคืนที่สุชาดามาสุขเอย
(ศาสตราฉบับนางส้มแป้น บุญยะโหดระ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๒๑)

๖. ตำราพรหมชาติ

สิ่งที่ศาสตรานำมาอ้างอิงหลายอย่างสอดคล้องกับรูปสัญลักษณ์ที่ใช้ในการทำนายตามปีเกิด ๑๒ ชาติในตำราพรหมชาติ เช่น พ่อหมอม เทวดาซีเต่า (เทวดาจร) คนต้องซื้อคา (นักโทษ) ราษฎรจับพระจันทร์ ฉัตรทอง เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

รูปนี้เทวดาจร มักเที่ยวเร่ร่อน ไปจากเคหา ออกจากที่ถิ่น ไปๆมาๆ คบ
มิตรสหาย มากมายนักหนา ชอบเล่นเฮฮา หัวใจนักเลง สุรานารี ติดสปีเพลง
ชอบเล่นโจ่งเงง แต่ปัญญาดี เงินทองหาง่ายแต่ไม่เข้าซี่ จิตใจอารี แก่นทั้งหลาย
ทรัพย์สินเงินทอง หาคล่องสบาย ความจนหาไม่ ได้แต่สุขซี ชะตาท่านนี้ ดีแล้ว

ท่านอา ๒ บาทได้ชะตา อย่าแทงต่อไป

(ศาสตราจารย์นายจร เหมธานนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๐)

๗. ส่วนวน

ส่วนวนที่ศาสตราจารย์นำมาอ้างอิงประกอบการทำนายมีทั้งส่วนวนที่รู้จักกันทั่วไป เช่น กระต่ายหมายจันทร์ และส่วนวนพื้นบ้านภาคใต้ เช่น ส่วนวนลิงได้ดั่ง* มาจาก “ลิงได้ดั่ง รุ้งได้แม่ไก่” ซึ่งหมายถึงอาการลิงโลดดีใจ มักนำไปเปรียบเทียบกับ “ดีใจเหมือนลิงได้ดั่ง” หรือ “ดีดั่งเหมือนลิงได้ดั่ง” ส่วนวนชักไม้เอาปลายไปใช้เปรียบกับการกระทำที่มีได้เรียนรู้วิธีการที่ถูกที่ควร ทำให้การงานติดขัด เพราะการแบกไม้เอาปลายไปนั้น ปลายไม้จะปะทะหรือเกี่ยวกับสิ่งอื่นๆ ตลอดทาง ทำให้เดินไม่สะดวกและอาจทำให้ถลาล้มได้ (ดิเรก พรตตะเสน, ม.ป.ป. อ้างถึงใน จรูญ ตันสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๒๗๔-๒๗๕) และส่วนวนแห่หลังโกงเป็นส่วนวนเปรียบเทียบกับอาการของคนที่ทำอะไรไม่ถนัด หรือทำได้ไม่สะดวก (จรูญ ตันสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๒๗๖) ตัวอย่างเช่น

ใบสามสิบแผ่ชะรดาโอโกง ใครแทงต้องแผ่ชะรดาหลังโกง เทียว
ไก่อัดถือไม้เท้าเดินก้าวยัน จะทำการสิ่งใดไม่ถนัด สาระพัดไม่เห็นเป็นล่ำสัน
ถามหาคู่หูชมภิรมย์กัน ว่านานวันจึงพบประสพนาง แต่ลาภผลหาได้ไม่ขัดข้อง
ชะตาคลองสารพัดไรไม่ขัดขวาง ทำเรื่องสวนไร่นาได้ทุกอย่าง ดีทุกอย่างจะสบาย
เมื่อกายแก่ ถามหาบุตรว่าชายจะได้ก่อนตามสุนทรในตำราว่าคงแน่ ถ้าเป็นความ
ตำราว่าไม่แพ้ ตำราแนกกล่าวไว้ไม่ผิดเอย

(ศาสตราจารย์นายสะเทือน บุญชูวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๓๐)

๘. เกร็ดความเชื่อ

เกร็ดความเชื่อที่ศาสตราจารย์นำมาอ้างอิงนั้นเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับคติทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะความคิดเรื่องไตรภูมิ เช่น ลายลักษณ์พระบาท เจดีย์สวรรค์ แก้วสามดวง แก้วห้าดวง วิมานลอย ต้นกำมพริก(กัลปพฤกษ์) นาฬิกา ยมบาล ตัวอย่างเช่น

* ดั่งคือแดงพื้นเมืองขนาดเล็กชนิดหนึ่ง

ใบที่ยีสืบสี่เจดีย์สวรรค์ อยู่ในชั้นฉกามา ประเสริฐเลิศโลกา ยศยิ่งกว่า
ชนทั้งหลาย สวัสดิมีโชคชัย ทั้งลาภจะมากมาย ปรากฏทั้งหญิงชาย ทำนาไรได้
ผลดี ถ้ามั่นทำราชการเป็นทหารตำรวจมีชื่อเสียงยศศักดิ์ศรี ได้เลื่อนที่สูงขึ้นไป
ถ้าบวชเป็นสมณะ ได้เป็นพระท่านผู้ใหญ่ ลาภลอยคอยไม่ไกล คงจะได้ดังปรารถนา
อย่าแห่งอีกต่อไป ให้รีบไถ่ดวงชะตา สามบาทหอยาคลาดคลา สิ่งปรารถนาคงได้
เคย

(ศาสตราฉบับนายสะเทือน บุญชูวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๒๔)

๙. สิ่งอื่นๆ

สิ่งอื่นๆ ที่ศาสตรานำมาอ้างอิง เช่น สภาพธรรมชาติ ศาสตราหลายฉบับ
นำสภาพธรรมชาติมาอ้างอิงกับการทำนาย เช่น ต้นไม้มีแต่ใบไม่มีผล พระอาทิตย์
ขึ้น พระจันทร์ส่องสว่าง ราหูอมจันทร์ ซึ่งสภาพธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งที่พบเห็นใน
ชีวิตของผู้เสี่ยงทาย และสามารถตีความเชื่อมโยงกับคำทำนายได้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นว่า
ชะตาจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย กล่าวคือ พระอาทิตย์ และพระจันทร์ คือแสงสว่าง
มีความหมายที่ดี หมายถึงความรุ่งเรือง ส่วนต้นไม้ไม่มีผล และราหูอมจันทร์
มีความหมายไม่ดี หรืออัปโชค เช่น

รูปนี้ราหู จูบพระจันทร์เจ้า จะใคร่กระไรสี่สลดระทดหมอง คิดอะไร
ไม่สมอารมณ์ปอง ให้ขัดข้องติดขัดน่าบัดสี จะพูดจาอะไรเขาไม่เชื่อ ฟังแล้วเบื้อ
ขัดหูท่านผู้ฟัง อันเคราะห์นี้ ๔ เดือนจึงเลื่อนกลับ ราหูจับจิตคิดความหลัง คิน
สู่สถานวิมานวัง เสมือนดังตำราว่าไว้เคย

(ศาสตราฉบับพระครูเหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๒๔)

นอกจากนี้ยังมีการอ้างอิงถึงภาพกบกินช้าง ภาพกบกินช้างนี้ศาสตรา
หลายฉบับนำมาอ้างอิง แต่ไม่ชัดเจนว่ามาจากวรรณกรรมหรือสำนวนใด และศาสตรา
หลายฉบับก็ตีความต่างกัน เช่น

อนี้กับกินช้าง คนอดอ้าง พุดโอโงง ตัวนั้นโป่งขอบยิ่งใหญ่ ลำบากใจ
มิต้องถาม ของทั้งามว่ามิงาม ฟังฝากความเอารูปการ ผู้ใดแทงถูกต้อง ท่าน
กล่าวพร้องตามโหวาร ว่าพูดจาเพิ่นรำคาญ คนเกลียดปากอยู่มากมาย มัก
ยกตนพุดชมท่าน เรื่องเจรจาพิกลด้วยการเจรจาพาเสียหาย ขอจงให้ระวังปาก
อย่าพุดมากไม่ดีเคย ให้แทงต่อไป

(ศาสตราฉบับนางเลียบ เขากุญ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๒๓)

ศาสตราจารย์นี้ตีความบกบกินข้างว่าหมายถึงการพูดโอ้อวด หรือการพูดที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ผลการทำนายจึงไปในทางที่ไม่ดี คำทำนายนี้แตกต่างจากศาสตราจารย์เขารูปข้างที่ทำนายไปในทางที่ดี หมายถึงผู้ใจกว้าง ดังนี้

อนี้ได้เมื่อบกบกินข้าง ใจกว้างขวางทำการดี พื้นท้องมีสิ่งมิได้ ที่เกิดไร่ช่ายแม่น้ำรูปโฉมงามน้ำใจดี ว่าผู้นี้มักกินได้ใหญ่ ทั้งน้ำใจโกรธไวหาย มีลูกชายผู้ใหญ่ขอ ใฝ่มีที่ซำอก เมื่อตักน้ำและไฟไหม้ คู่แรกได้ไร่พ่อแม่ แรกได้แล้พอใจกัน ว่าผู้นั้นว่ามีได้ มีข้าไร่หนึ่งทำรู้ ปีนี้น้ำมอยาได้ช้า เอามาใช้ให้พะยัด จงเร่งจัดไถชะตา ลากจะมวงจะได้ อย่าเสียเลยเถยท่านเอ๋ย

(ศาสตราจารย์เขารูปข้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๓๕)

การนำวรรณกรรมมาอ้างอิงในศาสตราจารย์ต่าง ๆ แม้จะอ้างเรื่องตรงกันแต่คำทำนายนั้นอาจแตกต่างกันไปตามการตีความในแต่ละฉบับ ศาสตราจารย์แต่ละฉบับจะอ้างถึงวรรณกรรมหลากหลายประเภทผสมผสานกัน แสดงว่าหมอดูศาสตราจารย์จะต้องมีความรู้อย่างกว้างขวาง ทั้งทางโหราศาสตร์และวรรณกรรม จึงจะสามารถเชื่อมโยงคำทำนายได้สอดคล้องกับเรื่องราวที่ยกมาอ้างอิงได้ วรรณกรรมเรื่องที่ศาสตราจารย์นำมาอ้างอิงน่าจะเป็นเรื่องที่คนในท้องถิ่นรู้จักกันดี และเป็นเรื่องที่แพร่หลายจนเมื่อหยิบยกมาอ้างอิงประกอบคำทำนายก็สามารถทำให้ผู้เสี่ยงทายเข้าใจและจดจำได้

ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์รูปแบบของศาสตรา

ลักษณะของหนังสือศาสตราแต่ละหน้าจะเป็นหน้าคู่ ประกอบด้วยภาพวาดที่อยู่คู่กับคำทำนาย เมื่อผู้เสี่ยงทายแทงไม้แหลมเข้าไปในหน้าหนังสือ แล้วเปิดขึ้นมา ก็จะพบภาพวาดที่สวยงามและสอดคล้องกับคำทำนายที่อ้างอิงกับวรรณกรรมหลากหลายเรื่อง แต่ละหน้าไม่ซ้ำกัน การเสี่ยงทายด้วยศาสตราจึงมีสีสัน น่าสนใจ ตั้งแต่วิธีการเสี่ยงทายและรูปแบบการทำนาย นับว่าเป็นภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถนำวรรณกรรม จิตกรรมและการพยากรณ์มาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว

คำว่า “ภูมิปัญญา” ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒, น. ๘๒๖) มีความหมายว่า “น. พื้นความรู้ความสามารถ” ส่วนเอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๔) ได้กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาว่า “...‘ภูมิปัญญา’ หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน

การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา” (๒๕๔๔, น. ๔๒) และได้กล่าวถึงภูมิปัญญาของชาวใต้เอาไว้ว่า “ภูมิปัญญาทักษิณ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเกิดจากพัฒนาการการปรับตัวและปรับตัวชีวิตของคนในภาคใต้ ที่ประกอบด้วยคนไทยและอีกหลายชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันในคาบสมุทร มีคนมาเลย์ คนจีนและคนที่มาจากอินเดียฝ่ายใต้ เป็นอาทิ” (๒๕๔๔, น. ๒๓)

วรรณกรรมศาสตร์จึงเกิดจากภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาของปราชญ์ชาวใต้ แม้ว่าการทางศาสตร์ในท้องถิ่นภาคใต้จะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมพราหมณ์ฮินดู แต่ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมภาคใต้ จะเห็นได้ว่าศาสตร์ของภาคใต้นั้นประกอบไปด้วยจิตรกรรมตามขนบนิยามภาคใต้ ภาษาและคำประพันธ์ที่ใช้ก็มีลักษณะตามที่ชาวใต้นิยม วรรณกรรมที่นำมาอ้างอิงก็เป็นนิทานที่แพร่หลายมากในท้องถิ่นภาคใต้ ทำให้วรรณกรรมศาสตร์ของภาคใต้มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์นี้เป็นผลงานการสร้างสรรคของปราชญ์ชาวใต้นำจิตรกรรม วรรณกรรม และการพยากรณ์มาผสมผสานกันอย่างลงตัว รวมทั้งการเลือกสรรวรรณกรรมที่แพร่หลายในท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับคำทำนาย ทำให้เกิดเป็นตำราพยากรณ์ชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้

๑. รูปแบบการผสมผสานระหว่างจิตรกรรม วรรณกรรมและการพยากรณ์

รูปแบบของหนังสือศาสตร์นั้นเป็นการผสมผสานระหว่างวรรณกรรม จิตรกรรมและการพยากรณ์ ศาสตร์แต่ละตอนจึงมีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นภาพวาด ส่วนที่อ้างอิงถึงวรรณกรรม และส่วนที่ทำนายโชคชะตา

๑.๑ การถ่ายทอดวรรณกรรมผ่านจิตรกรรมในศาสตร์

ภาพจิตรกรรมในศาสตร์บางฉบับนั้นมีความสวยงามไม่แพ้ภาพจิตรกรรมฝาผนัง แต่ละตอนจะมีภาพที่แสดงเอกลักษณ์ของวรรณกรรมเรื่องที่น่ามาอ้างอิงอย่างชัดเจน โดยเน้นตัวละครหรือเหตุการณ์ที่อ้างอิงในคำทำนาย หากเป็นภาพตัวละคร ก็จะเน้นตัวละครให้เด่น โดยวาดตัวละครบนฉากเปล่า ไม่มีพื้นหลัง และแสดงลักษณะเด่นของตัวละครนั้นผ่านเครื่องแต่งกายและอากัปกิริยา หากเป็นภาพเหตุการณ์ก็จะวาดตัวละครและพื้นหลังที่แสดงถึงเหตุการณ์ตอนที่น่ามาอ้างอิง

สุวิรงค์ พงศ์ไพบุลย์ (๒๕๔๗, น. ๑๙๕) กล่าวถึงจิตรกรรมประกอบหนังสือศาสตร์ว่า “วิธีเขียนภาพประเภทนี้จะเขียนเน้นเฉพาะตัวละครที่กำลังแสดง

นาฏกรรมนั้นๆ โดยไม่มีภาพอื่นๆ ประกอบ ไม่มีการลงสีพื้น ถ้าเป็นเหตุการณ์ในป่า ในเขาก็จะเขียนต้นไม้หรือภูเขาพอเป็นสำคัญ แต่ทุกส่วนที่เขียนจะประณีตประจง มีรายละเอียดของภาพ ลงสีและตัดเส้นอย่างสวยงามเช่นเดียวกับจิตรกรรมฝาผนัง”

ความงามของจิตรกรรมในศาสนาจะเห็นได้ชัดเจนในศาสนาอิสลาม บ้างเขาเรียกว่า จักรวรรดิอิสลาม ซึ่งมีความสมบูรณ์ของภาพมาก ภาพวาดเป็นจิตรกรรมแบบไทย มีการลงสีและตัดเส้นอย่างสวยงาม สอดคล้องกับลักษณะของจิตรกรรมแบบประเพณีไทยที่บุญลือ ลิ้มสุวรรณ (๒๕๔๗, น. ๓๗-๓๙) อธิบายว่า

งานจิตรกรรมแบบประเพณีไทยส่วนใหญ่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น จึงมักเป็นภาพเล่าเรื่องที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น เรื่องพระประวัติของพระพุทธเจ้า เรื่องชาดกภาพคนต่างๆ จึงเป็นไปตามเนื้อหาของเรื่องที่น่ามาวาด มักประกอบด้วยพระพุทธเจ้าและพระสาวก พระมหากษัตริย์ พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา ชนชั้นสูง ข้าราชการบริวารและสามัญชน บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถแยกแยะได้จากหน้าตา แต่จะบ่งบอกสถานภาพของแต่ละคนด้วยเครื่องแต่งกาย กิริยาท่าทาง...ภาพบุคคลชั้นสูง ได้แก่ เทวดา กษัตริย์ นางกษัตริย์ ข้าราชการบริวารในราชสำนัก มีกิริยาท่าทางและแต่งกายอย่างของนาฏศิลป์... นอกจากช่วงเขียนจะใช้รูปร่างและอากัปกิริยาบอกสถานภาพของชนชั้นสูงแล้ว ยังใช้เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับสร้อยสังวาล ทับทรวง สวมมงกุฎ ขมา เครื่องประดับเหล่านี้นิยมปิดทองคำเปลวจนดูแวววาว แตกต่างไปจากคนธรรมดาสามัญที่จิตรกรมักระบายสีไม่ปิดทอง และวาดกิริยาท่าทางตามสภาพชีวิตจริง โดยอาศัยสภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม สังคม ประเพณีของไทยในสมัยนั้นเป็นต้นแบบ

ภาพในศาสนาที่มีลักษณะเป็นจิตรกรรมแบบประเพณีไทยคือการสื่อความหมายของภาพนั้นดำเนินตามขนบทางด้านจิตรกรรมที่ยึดถือสืบทอดกันมา กล่าวคือภาพบุคคลชนชั้นต่างๆ ก็จะมีจำแนกด้วยเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ กิริยาท่าทางและคตินิยมในการวาด เช่น การใช้สีเพื่อจำแนกสถานภาพของบุคคล ดังนี้

...ในภาพจิตรกรรมไทยได้ใช้สีกำหนดฐานะและความสำคัญของรูปแบบให้แตกต่างกันออกไป ลำดับของสีที่ปรากฏบนพื้นผิวของรูปแบบบุคคล อาจจะลำดับและความสำคัญแห่งรูปแบบบุคคลได้โดยสรุป ดังนี้

๑. ผิวสีทอง เป็นผิวสีเนื้อภาพพระพุทธเจ้า

๒. ผิวสีขาว เป็นผิวเนื้อภาพบุคคลที่มีฐานะเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์

๓. ผีเสื้อขาวนวล เป็นผีเสื้อเนื้อ ภาพบุคคลประเภทที่มีฐานะบุคคลชั้นสูง

๔. ผีเสื้อดินดัดหรือสีน้ำตาลอ่อน เป็นผีเสื้อเนื้อ ภาพบุคคลประเภทไพร่พล หรือสามัญชน

๕. ผีเสื้อคล้ำหรือสีหมึก เป็นผีเสื้อเนื้อภาพคนประเภท “กาก” หรือคนเลว คนชั่ว

(จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, ๒๕๒๓, น. ๒๗๗ อ้างถึงใน สมชาติ มณีโชติ, ๒๕๒๙, น. ๕๓)

การที่ผู้เสียชีวิตจะเข้าใจภาพที่ตนเสียชีวิตได้จากศาสตร์ว่ามาจากวรรณกรรมเรื่องใดนั้น จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ในภาพแล้วเชื่อมโยงกับวรรณกรรม ศาสตร์นั้นยังคงสืบทอดขนบของจิตรกรรมแบบประเพณีไทยที่คนไทยคุ้นเคยจากจิตรกรรมฝาผนังในวัดวาอารามต่างๆ โดยเฉพาะภาพบุคคล หากดูจากสีของผีเสื้อเนื้อ การแต่งกาย อากัปกริยา ตลอดจนลักษณะเด่นของตัวละครที่ปรากฏในภาพ ก็จะเชื่อมโยงได้กับตัวละครจากวรรณกรรมที่ตนรู้จักได้ โดยภาพตัวละครกษัตริย์หรือคนชั้นสูง เช่น พระราม พระสุธน นางมโนราห์ จะวาดผีเสื้อขาวหรือสีอ่อน แต่งกายประดับด้วยเครื่องทรงแบบกษัตริย์หรือคนชั้นสูง หากเป็นคนธรรมดา ผีเสื้อและเครื่องแต่งกายก็จะเป็นเครื่องแต่งกายแบบชาวบ้านทั่วไป ตัวอย่างเช่น

ภาพนี้มีตัวละครเพียงตัวเดียวโดดเด่นอยู่กลางภาพ โดยไม่มีพื้นหลัง ตัวละครเป็นเพศชาย มีรูปร่างลำสัน ผิวสีคล้ำ ผมหยิกเหมือนเงาะ หน้าแบบยักษ์ แต่งตัวแบบชาววังไม่ใช่ชาวบ้าน มีเครื่องประดับศีรษะและร่างกาย นุ่งผ้าโจงกระเบน แต่ไม่สวมรองเท้า ตัวละครกำลังหาบพวงปลาอยู่ หากสังเกตองค์ประกอบในภาพแล้ว เชื่อมโยงกับวรรณคดีซึ่งเป็นที่รู้จัก ภาพคนที่มีผมหยิกเหมือนยักษ์และกำลังหาบพวงปลา นี้เชื่อมโยงได้กับตัวละครเจ้าเงาะตอนหาปลาจากเรื่องสังข์ทอง เพราะมีบุคลิกลักษณะ และเหตุการณ์สอดคล้องกันกับเรื่องสังข์ทอง ตอนที่พระสังข์อำพรางตนอยู่ในร่างเงาะป่า พอต้าจึงคิดกำจัดด้วยการสั่งให้ไปหาปลาแข่งกับลูกเขยอีกหกคน ปรากฏว่าเจ้าเงาะสามารถหาปลาได้มากกว่าลูกเขยคนอื่นๆ

จะเห็นว่าภาพวาดในศาสตร์านี้จะเป็นภาพวาดง่ายๆ แต่แสดงบุคลิกลักษณะและกิริยาท่าทางของตัวละครอย่างชัดเจน หากผู้เสียชีวิตเคยได้ยินได้ฟังหรือเคยอ่านวรรณกรรมเรื่องที่ศาสตร์านานี้มาอ้างอิง เมื่อเห็นภาพก็จะเชื่อมโยงได้ว่าภาพที่ตนเสียชีวิตได้นั้นเป็นภาพของตัวละครใด และมีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องใด

ลักษณะการสื่อความหมายของภาพในศาสตร์านี้กล่าวได้ว่า ภาพวาดที่สื่อตัวละครก็จะแสดงลักษณะและกิริยาอาการของตัวละครอย่างชัดเจน โดยไม่มีฉากหรือพื้นหลัง เพื่อเน้นความโดดเด่นของตัวละคร เช่น ภาพเจ้าเงาะหาปลา ภาพนางส่านักขาศึกถูกตัดมือตัวเท่า ส่วนภาพวาดที่อ้างอิงถึงเหตุการณ์ก็จะมีตัวละครและฉากเป็นพื้นหลังเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น ภาพพรานบุญจับนางมโนห์รา ก็จะมีฉากเป็นสระน้ำและป่า เป็นต้น องค์ประกอบของภาพในศาสตร์านี้ที่แสดงจุดเด่นของตัวละครและเหตุการณ์อย่างชัดเจน ประกอบกับการวาดภาพตามลักษณะจิตรกรรมแบบประเพณีไทยที่คนไทยคุ้นเคยทำให้ผู้เสียชีวิตเข้าใจความหมายของภาพและเชื่อมโยงกับวรรณกรรมที่ตนเคยรู้จักได้ง่ายขึ้น

ภาพจิตรกรรมในศาสตร์านี้มีผลต่อการสื่อความหมายและยังทำให้ผู้เสียชีวิตจดจำการทำนายด้วย มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (๒๕๔๔, น. ๖๗๕) กล่าวถึงพลังของจิตรกรรมว่า “จิตรกรรมจะช่วยอธิบายความหมายบางอย่างที่อธิบายได้ยากด้วยถ้อยคำให้เป็นภาพที่กระจ่างชัดขึ้น ผู้ชมเมื่อได้ชมภาพที่เคยได้ยินได้ฟังเรื่องราวมาแล้วก็จะติดตามและประทับใจ และเรื่องเดิมที่บันทึกไว้เป็นวรรณกรรมก็จะได้รับการเผยแพร่ออกไปกว้างขวางขึ้น” ภาพจิตรกรรมในศาสตร์านี้จึงทำให้เรื่องราวจากวรรณกรรมนั้นกระจ่างชัดขึ้นในความทรงจำของผู้เสียชีวิต ทำให้เชื่อมโยงเรื่องราวที่

ตนเสี่ยงทายได้กับคำทำนายได้รวดเร็วขึ้น ทั้งยังมีส่วนทำให้ผู้ทรงศาสตราจดจำการทำนายนั้นได้ กล่าวคือหากผู้เสี่ยงทายล้มรายละเอียดของคำทำนาย แต่จดจำภาพที่ตนเสี่ยงทายได้ก็ย่อมจะเชื่อมโยงภาพกับคำทำนายในภาพรวมได้โดยเทียบเคียงกับเรื่องราวของตัวละครหรือเหตุการณ์ในวรรณกรรมที่ตนรู้จัก

๑.๒ ความเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมกับคำทำนาย

นอกจากภาพจิตรกรรมที่สื่อความหมายได้ชัดเจนแล้ว ความเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมกับคำทำนายเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความเข้าใจการทำนายชีวิตให้แก่ผู้เสี่ยงทาย กล่าวคือคำทำนายในศาสตราจะเป็นไปในทางดีหรือร้ายนั้นขึ้นอยู่กับเรื่องราวชีวิตของตัวละครในวรรณกรรมที่ศาสนานำมาอ้างอิง ตัวอย่างเช่น

เมื่อพิจารณาภาพนี้จะเห็นผู้หญิงคนหนึ่ง ผิวเนื้อสีขาว สวมเครื่องประดับศีรษะและสังวาลอยู่ในสระน้ำและถูกพญานาครัดตัว บนฝั่งมีชายคนหนึ่งผิวสีเข้ม แต่งกายแบบชาวบ้าน ทำกิริยาเอื้อมมือไปข้างหน้า ภาพในศาสตราภาพนี้แสดงสถานภาพและกิริยาอาการของตัวละครอย่างชัดเจน ทั้งยังมีการวาดฉากหลังเพิ่มเติมเป็นสระน้ำในป่า หากทรงศาสตราได้ภาพนี้แล้วลองคิดไปถึงวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับ

เหตุการณ์ในภาพ ผู้เสี่ยงทายก็จะเชื่อมโยงได้กับเหตุการณ์ในเรื่องพระสุณมโนหร้า ตอนที่พรานบุญไปพบนางมโนหร้าเล่นน้ำ จึงใช้พญานาคจับตัวนางมโนหร้าไว้ ทำให้นางบินกลับเมืองพร้อมพี่ๆ ไม่ได้ ต่อมานางมโนหร้าก็ถูกนำไปถวายพระสุณ

หากพิจารณาเฉพาะภาพ ไม่ดูคำทำนาย สถานการณ์ที่ปรากฏในภาพวาดตอนพรานบุญจับนางมโนหร้ามีตัวละครสองตัว คือตัวนางมโนหร้ากับตัวพรานบุญ ถ้าทำนายชะตาชีวิตด้วยการตีความจากภาพ สามารถทำนายได้ทั้งในทางดีและทางร้าย กล่าวคือ หากตีความจากฝ่ายพรานบุญ พรานบุญคือผู้ที่มีโชคลาภจากการจับนางมโนหร้า ดวงชะตาจึงน่าจะดี แต่ถ้าตีความจากฝ่ายนางมโนหร้านางมโนหร้านั้นมีเคราะห์ ต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ดวงชะตาจึงไม่น่าจะดี แต่คำทำนายในศาสตร์ถือเอาชีวิตของตัวเอกในเรื่องเป็นหลักในการทำนาย ศาสตร์จึงทำนายชะตาในด้านของนางมโนหร้าซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องและเป็นผู้สูญเสียในสถานการณ์นี้ ไม่ใช่ด้านของพรานบุญ คำทำนายในศาสตร์ตอนนี้จะจึงทำนายไปในทางที่ไม่ดี โดยทำนายว่าผู้เสี่ยงทายมีเคราะห์ร้าย แม้ได้คู่แต่ก็จะถูกเบียดเบียนรังแกจะเสียของรัก ดังนี้

อนี้ได้เมื่อนางมโนหร้า เมื่อนายพรานให้นาครัดเอาไว้ แล้วพาไปถวายพระสุณ ถ้าใครแทงต้องที่นี้ ว่าผู้นี้มีใจแข็ง พ่อแม่สอนมิฟัง ถ้ามีคู่อยู่เมืองไกล ในปีนี้พระเคราะห์ร้าย ห้าหมื่นให้เข้าปลงน้ำ มักจะตกใจ ปีนี้ไชร่วาจะมีคู่ แต่มีผู้จะหึงสา เบียนบีทอาอย่าไว้ใจ ของรักจะจากไกล ไข่เจ็บว่าต้องมี ถ้าของหายว่าพี่น้องเอาไว้ ถ้าเป็นความไม่ชนะแก่เขา ให้เร่งเอามะกรูดมา ใบส้มป่อยน้อยหนึ่งหนา อิกย่านบำมาละหวั ทายว่าพระเคราะห์ร้าย ถ้าได้ลาภก็เอาไว้มิได้ มีผู้จะเบียน ให้แทงอีกที่ก่อน

(ศาสตร์ฉบับตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๑๔)

หากเคยฟังหรือเคยอ่านเรื่องพระสุณมโนหร้าก็จะทราบได้ว่าคำทำนายตอนนี้สัมพันธ์กับชีวิตของนางมโนหร้าที่ถูกพรานบุญจับตัวไป ทำให้นางพลัดพรากจากบ้านเมืองและญาติพี่น้อง ศาสตร์ยังทำนายอุปนิสัยของผู้เสี่ยงทายว่าเป็นคนใจแข็งกล้า ไม่เชื่อฟังบิดามารดา เนื่อคู่อยู่ไกล คำทำนายที่ว่าผู้เสี่ยงทายได้คำทำนายตอนนี้เป็นคนใจแข็งกล้าก็มาจากเรื่องราวของนางมโนหร้าที่นางไม่เชื่อฟังมารดา แอบหนีไปเล่นน้ำจนในที่สุดก็ถูกนายพรานจับตัว ส่วนคำทำนายที่ว่าจะได้คู่ครองอยู่เมืองไกล แต่จะถูกเบียดเบียน ก็สอดคล้องกับชีวิตของนางมโนหร้าที่จาก

เมืองกินรีมาได้คู่ที่เมืองมนุษย์ แต่ภายหลังก็ถูกปองร้าย นางจึงต้องหนีกลับเมืองกินรี จะเห็นว่าคำทำนายตอนนี้สัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของนางมโนห์รา คำทำนายในศาสตร์ไม่ได้ตีความเฉพาะเหตุการณ์ปัจจุบันตอนที่นำมาอ้างอิงเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงเรื่องราวในอดีตและอนาคตของตัวละครด้วย ทำให้ผู้เสี่ยงทายสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวในวรรณกรรมเข้ากับคำทำนายในศาสตร์แล้วนำไปเชื่อมโยงกับชะตาชีวิตของผู้เสี่ยงทายอีกชั้นหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ผู้เสี่ยงทายแห่งศาสตร์ได้ตอนนางมโนห์ราถูกพรานบุญจับตัว ผู้เสี่ยงทายก็จะสามารถเชื่อมโยงคำทำนายกับชะตาชีวิตของตนโดยเทียบกับชีวิตของนางมโนห์รา ดังตัวอย่างในแผนผังนี้

ภาพ+วรรณกรรมเรื่องที่น่ามาอ้างอิง	> เชื่อมโยงกับคำทำนาย	> เชื่อมโยงกับชีวิต
ภาพ+เรื่องตอนนางมโนห์ราถูกพรานจับ	> เชื่อมโยงเรื่องนางมโนห์รา กับคำทำนาย	> เชื่อมโยงกับชีวิต ผู้เสี่ยงทายว่าเหมือน ชีวิตของนางมโนห์รา

การมีพื้นความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงมีผลทำให้การตีความคำทำนายของศาสตร์นั้นชัดเจนขึ้น หมอศาสตร์จึงต้องมีความรู้ทั้งทางโหราศาสตร์และวรรณกรรม และบางครั้งก็อาจเป็นทั้งหมอและนักเล่นทานในเวลาเดียวกัน เพราะหากผู้เสี่ยงทายไม่รู้จักรักรวรรณกรรมเรื่องที่ตนเสี่ยงทายได้ หมอศาสตร์ก็อาจต้องถ่ายทอดวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ให้แก่ผู้เสี่ยงทายเพื่อให้ผู้เสี่ยงทายมีพื้นความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมที่ตนเสี่ยงทายได้ และเข้าใจคำทำนายมากขึ้น

กล่าวได้ว่าภาพจิตรกรรมในศาสตร์ประกอบกับความเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมกับการทำนาย สามารถทำให้ผู้เสี่ยงทายเข้าใจคำทำนายได้อย่างชัดเจน และมีส่วนทำให้จดจำการทำนายด้วย เพราะหากลิ้มคำทำนายแต่จำภาพประกอบและวรรณกรรมเรื่องที่ยกมาอ้างอิงได้ ก็อาจคาดเดาได้ว่าคำทำนายดีหรือร้ายต้องระวังเรื่องใด ดังนั้นภาพประกอบที่ชัดเจนประสานกับการนำวรรณกรรมมาเชื่อมโยงกับคำทำนายจึงมีผลทำให้การทำนายชีวิตด้วยศาสตร์นั้นเข้าใจง่ายและจดจำได้ง่าย รูปแบบของศาสตร์จึงมีลักษณะของการผสมผสานองค์ประกอบ ๓ ส่วนคือจิตรกรรม วรรณกรรมและการพยากรณ์ ดังนี้

การทางศาสตร์จึงเป็นการใช้ประสบการณ์ทางจิตรกรรมร่วมกับประสบการณ์ทางวรรณกรรมในเวลาเดียวกัน อันทำให้เกิดผลคือการประจักษ์ในคำทำนายที่ปรากฏในศาสตร์ รูปแบบการผสมผสานระหว่างจิตรกรรม วรรณกรรมและการพยากรณ์นี้มีผลต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคำทำนายและยังทำให้ผู้เสี่ยงทายเชื่อมโยงคำทำนายเข้ากับชีวิตของตนได้ง่ายขึ้น การผสมองค์ประกอบทั้งสามในหนังสือศาสตร์จึงนับว่าเป็นภูมิปัญญาในด้านพยากรณ์ที่น่าทึ่งไม่น้อยทีเดียว

๒. การนำวรรณกรรมที่แพร่หลายในท้องถิ่นมาอ้างอิงในคำทำนาย

การนำวรรณกรรมที่คนในท้องถิ่นรู้จักกันดีมาเชื่อมโยงอ้างอิงกับคำทำนายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เสี่ยงทายจดจำการทำนายได้ ดังจะเห็นว่าศรียานิยมอ้างอิงเรื่องรามเกียรติ์มากที่สุดเพราะรามเกียรติ์เป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมมากในภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีอีกหลายเรื่องซึ่งแพร่หลายในภาคใต้ เช่น พระสุธนมนิราห์ พระรถเมรี นางอุทัย การนำสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยดีเช่นนี้มาอ้างอิงกับคำทำนายทำให้การทำนายด้วยศาสตร์นั้นเข้าใจง่ายและจดจำได้ง่าย เพราะผู้เสี่ยงทายสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราวหรือตัวละครในวรรณกรรมที่ตนรู้จักได้

การนำวรรณกรรมมาอ้างอิงในศาสตร์อาจจำแนกได้เป็น ๓ ลักษณะคือการอ้างอิงสัญลักษณ์ การอ้างอิงอนุภาค* ของวรรณกรรม และการอ้างอิงในลักษณะสารก

* คำว่าอนุภาคที่ใช้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านหมายถึงองค์ประกอบเล็กๆ หรือองค์ประกอบย่อยในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ทำให้เกิดการจดจำและเล่ายืบทอดต่อกันไป มักเป็นสิ่งที่แปลกและสะดุดตา องค์ประกอบที่จัดเป็นอนุภาคแบ่งได้เป็น มีต่อหน้าหลัง

๒.๑ การอ้างอิงสัญลักษณ์

การอ้างอิงสัญลักษณ์คือ การนำสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์มาประกอบคำทำนาย สิ่งที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่ศาสนานำมาอ้างอิงเพื่อพยากรณ์ชีวิตของผู้เสี่ยงทายมักจะมาจากความเชื่อตามคติพุทธศาสนา เช่น ลายลักษณ์พระบาท (รอยพระพุทธรบาท) เจดีย์สวรค์ ตำราพรหมชาติ เช่น จัทรทอง ปราสาท คนต้องซื้อคา และสภาพธรรมชาติต่างๆ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ราหู ต้นไม้มีแต่ใบไม่มีผล ฯลฯ

สัญลักษณ์ที่นำมาใช้สามารถจำแนกได้ ๒ กลุ่ม คือ สัญลักษณ์ที่มีความหมายในทางที่ดีกับสัญลักษณ์ที่มีความหมายในทางที่ไม่ดี การตีความดวงชะตาของผู้เสี่ยงทายจะสัมพันธ์กับความหมายของสิ่งที่นำมาอ้างอิง กล่าวคือ หากสิ่งที่นำมาอ้างอิงนั้นเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่ดีงามหรือสิ่งที่เป็นมงคล คำทำนายก็จะสื่อความหมายไปในทางที่ดี แต่ถ้าเป็นสัญลักษณ์ที่ไม่เป็นมงคล หรือสื่อความหมายไม่ดี คำทำนายก็จะไม่ดีด้วย สัญลักษณ์ที่มีความหมายที่ดีที่นิยมนำมาอ้างอิงในศาสตร์ได้แก่ แก้ว ๓ ดวง แก้ว ๕ ดวง เจดีย์สวรค์ วิมานลอย จัทรทอง ปราสาท คลังเงิน คลังทอง พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระฤๅษี ส่วนสัญลักษณ์ที่มีความหมายไม่ดีที่นิยมนำมาอ้างอิงได้แก่ นักโทษ คนคอขาด ราหูอมจันทร์ ยมบาล ตัวอย่างการอ้างอิงสัญลักษณ์ เช่น

รูปนี้เจดีย์สวรค์ อยู่ในชั้นฉกามา ประเสริฐเลิศโลกา ยศยิ่งกว่าคนทั้งหลาย สวัสดิ์มีไชโย ทั้งลาภจะมากมาย ปรากฏยศทั้งหลาย ทำนาไรได้ผลดี ผู้นั้นในศักราช มีบุญบารมี เปนสุขทุกคราตรี ไม่ได้มีภัยพารา ใ้บุตรจะเปนชาย จะสืบสายไปภายหน้า แม้นบวชเปนสังฆา ลากลักกาจะมากมาย มีอายุรอรณ ทั้งสุขชะกำลังกาย ไถ่ชะตาเอาเถิดนาย ๒ บาทตราอย่าแพงเลย

(ศาสตร์ฉบับนางส้มแป้น บุญยะโหดระ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๓)

คำทำนายตอนนี้อ้างถึงเจดีย์สวรค์ซึ่งน่าจะหมายถึงพระจุฬามณีเจดีย์ในสวรค์ชั้นดาวดึงส์ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชน เจดีย์สวรค์เป็นสิ่งที่

๓ ประเภท คือ ตัวละคร วัตถุหรือสิ่งของ และเหตุการณ์หรือพฤติกรรม (ประคอง นิมมานเหมินท์, ๒๕๔๕, น. ๓๔) อนุภาคต้องไม่ใช่สิ่งที่ธรรมดาสามัญแต่ต้องมีความพิเศษ โดดเด่น ทำให้จดจำได้ เช่น นางผมหมอม การตั้งครุฑพระเก็นน้ำในรอยเท้าช้าง การเสี่ยงมาลัยเลือกคู่ ผลไม้ที่ทำใหกลายร่างเป็นลิง รองเท้าแก้ว เป็นต้น

เป็นสิริมงคล ศาสตร์อาจจึงทำนายแต่ในทางที่ดี โดยระบุว่าผู้ที่เสี่ยงทายได้รูปนี้เป็นผู้ประเสริฐกว่าคนอื่น ชีวิตจะประสบแต่ความสุขหรือความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลาภ ยศ การประกอบอาชีพ สุขภาพ หรือเรื่องการมีบุตร

ส่วนตัวอย่างสัญลักษณ์ที่มีความหมายในทางไม่ดี เช่น

รูปนักรู รูปพระจันทร์เจ้า จะโศกเศร้าสี่สลดระทดหมอง คิดอะไรไม่สมอารมณ์พอ ให้อดข้อดัดขัดน้าบดสี จะพูดจาอะไรเขาไม่เชื่อ ฟังแล้วเบื่อ ขัดหูท่านผู้ฟัง อันเคราะห์นี้ ๔ เดือนจึงเลื่อนกลับ รานูจับจิตคิดความหลัง คั้นสู่สถานวิมานวัง เสมือนดังตำราว่าไว้เคย

(ศาสตร์ฉบับของพระครูเหม เจตยาภิบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๒๙)

ปรากฏการณ์จันทรคราสหรือราหูอมจันทร์เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความหมายในทางที่ไม่ดีตามความเชื่อของคนไทย ดังตำนานการเกิดราหูอมจันทร์ที่เล่าว่าเกิดจากพี่น้องขัดแย้งกันน้องจึงมาเกิดเป็นราหูคอยกลั่นแกล้งทำร้ายพี่คือ พระจันทร์ให้หม่นหมอง เมื่อเกิดปรากฏการณ์ราหูอมจันทร์ คนไทยจึงมักทำเสี่ยงดัง เช่น จุดประทัด ยิงปืน เชื่อกันว่าจะทำให้ราหูคายพระจันทร์ (ส.พลายน้อย, ๒๕๔๐, น. ๒๕๗-๒๖๑)

นอกจากตำนานราหูอมจันทร์ที่เล่าว่าเกิดจากพี่น้องขัดแย้งกันแล้ว ในทางโหราศาสตร์ก็เชื่อว่าหากดวงชะตาของผู้ใดอยู่ใต้อิทธิพลของราหูก็จะทำให้โชคร้าย ต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ดังที่คนอีสานสมัยก่อนมีพิธีส่งราหูเพื่อเซ่นสังเวยพระราหู หรือความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระราหูด้วยของดำ ๘ อย่าง ตลอดจนการสร้างเครื่องรางและการจัดพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบูชาพระราหู เพราะเชื่อว่าจะทำให้พ้นเคราะห์และประสบโชคดี (เอกรินทร์ พึ่งประชา, ๒๕๔๕, น. ๖๔-๖๕) จะเห็นว่าราหูเป็นสัญลักษณ์ของพลังทางลบที่มีผลกระทบต่อชะตาชีวิต ทำให้เกิดเคราะห์ร้ายได้ คนไทยจึงเชื่อว่าการบูชาราหูจะทำให้ราหูพอใจ และตนก็จะประสบโชคดี ความเชื่อเรื่องราหูอมจันทร์และความเชื่อเกี่ยวกับราหูในทางโหราศาสตร์ทำให้ราหูเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่ไม่เป็นมงคลที่ศาสตร์านิยมนำมาอ้างอิง โดยศาสตร์านายว่าผู้เสี่ยงทายได้รูปราหูชีวิตจะหม่นหมอง ทำสิ่งใดก็ไม่สำเร็จ และมีเคราะห์ถึง ๔ เดือน

จะเห็นว่าสัญลักษณ์ที่ศาสตร์านิยมนำมาอ้างอิงนี้มีลักษณะที่สากล สามารถเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์เหล่านี้ได้ทันที เช่น ต้นไม้มีแต่ใบ

ไม่มีผลก็หมายถึงคนที่ไม่มียุติร คลังเงินคลังทองก็มีความหมายเกี่ยวกับเงินทองหรือความร่ำรวย หากใครเสี่ยงทายได้รูปนี้ศาสตร์าก็นำนายว่าจะได้เป็นเศรษฐี แม้สัญลักษณ์บางอย่างจะมีที่มาจากตำราพรหมชาติ แต่ก็สื่อความหมายชัดเจน ทำให้ผู้เสี่ยงทายเข้าใจสัญลักษณ์ได้โดยไม่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับตำราพรหมชาติว่าคำทำนายนั้นดีหรือไม่ดี เช่น หากเสี่ยงทายได้รูปนกโทะก็สื่อความหมายได้ชัดเจนว่าชะตาไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับคำทำนายในศาสตร์า เช่น

ไฉเมื่อนักโทะ ท่อระพลโหด ตองโหดคือคำ จำห้าประการ ท่อระมาร
หนักหนา ทารลงอาษา เทบวาวัยชน ใครตกที่หนี เคราะห์ร้ายไม่ตี เทบที่เหลื่อ
ทน ตกทุกไคยัก ลำบากเสือกสน สัตตมูคน ชิดทรายมุงหมาย จะตองโทะ
อาตยาเจ้านาย เพื่อนสนิด มิชะหายกลับกลาย เกลียคชัง ลูกเมียของตน ชิดตอ
ท่อระชน ลาวนลับหลัง ฟิน้องคนในย เข้าไมอินัง บันรูปอาตะมัง ลอยนาทรงไป
(ศาสตร์าราชบัณฑิตยสถาน ชวยสงค์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๓๕)

การอ้างอิงสัญลักษณ์ในศาสตร์าจึงเป็นการนำสัญลักษณ์ที่อยู่ในความรับรู้ของคนทั่วไปและสื่อความหมายชัดเจนมาใช้อ้างอิงกับคำทำนาย ทำให้ผู้ที่เสี่ยงทายได้สัญลักษณ์นั้นๆ สามารถเข้าใจทันทีว่าสัญลักษณ์นั้นมีความหมายที่ดีหรือไม่ดี และสามารถเชื่อมโยงกับคำทำนายชะตาชีวิตของตนได้ตามความหมายของสัญลักษณ์นั้น

๒.๒ การอ้างอิงอนุภาคของวรรณกรรม

การอ้างอิงอนุภาคของวรรณกรรมคือ การนำอนุภาคตัวละครหรือเหตุการณ์จากนิทานหรือวรรณกรรมต่างๆ มาอ้างอิงกับคำทำนาย จะพบในลักษณะที่ศาสตร์านำตัวละครหลักของนิทาน เช่น พระเอก นางเอก ตัวร้าย หรือตัวละครที่มีลักษณะเด่นที่ผู้ฟังรู้จักแพร่หลายมาอ้างอิงเพื่อใช้ทำนายดวงชะตา อนุภาคตัวละครที่ศาสตร์านำมาใช้มากที่สุดคือตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ เช่น พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา ทศกัณฐ์ หนุมาน พิเภก นางลำนกชา ฤาษีชนก ทรีพี ทรีพา พาลี สุกรีพ นางมณฑิมา มาริศา นกสดาญ ฯลฯ นอกจากนี้ก็เป็นตัวละครจากวรรณคดีเรื่องต่างๆ เช่น พระสังข์ พระรถ พระสุธน พระอุปัศตู พระเจ้าพิมพิสาร ชุชก ฯลฯ โดยจะอ้างอิงถึงสถานการณ์ที่ตัวละครนั้นกำลังเผชิญอยู่และคำทำนายนั้นมักสอดคล้องกับชะตาชีวิตของตัวละครที่นิบยมาอ้างอิงด้วย กล่าวคือ ถ้าได้ตอนที่ตัวละครประสบความสุข เช่น ได้คู่ก็จะทำนายว่าดี แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครกำลังเผชิญอันตราย

หรือพบอุปสรรคก็จะทำนายว่าชะตาชีวิตของผู้เสี่ยงทายกำลังมีเคราะห์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปนี้ยาสา ตาสีชะรา ชะตาผุดผ่อง แกลบลูกกล้วยไว้ กลับกลาย
 เปนทอง ลูกแดงเรืองรอง เปนทองทั้งเครือ สองเถ้าชะรา วาคนาล้นเหลือ บุญ
 ตามมาเจือ ก่อเกื้อสร้างมา แม่นใครแพงต้องถูกเถ้าทั้ง ๒ จะคล่องนิกหนา
 จะคิดค้าขาย ทำไร่นา ลากใหญ่ไหลมา ไม่เจ็บไม่ไข้ สรรพโภคโรคร้าย
 ไม่กรายกาย ปราดถนาลิ่งใด ได้สมดังใจ **ชะตาปีนี้ ดีแล้วท่านอา** อาจารย์ท่านตี
 ราคาใบนี้ ตำลึงทองตรา ขอทานจงได้ เอาในชะตา ๒ บาทท่านอา อย่างต่อไป
 (ศาสตราจารย์ของนายจร เหมธานนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๘)

ศาสตราจารย์นี้อ้างอิงถึงนิทานเรื่องตายายปลุกกล้วยเป็นทอง โดย
 เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตายายเข็ญใจพบว่ากล้วยที่ตนปลุกไว้กลายเป็นทองคำ เป็น
 เหตุการณ์ที่ตัวละครประสบความสำเร็จเพราะผลบุญที่เคยสร้างสมมา ศาสตราจารย์ทำนาย
 ไปในทางที่ดี ผู้ที่เสี่ยงทายได้ตอนนี้จะค้าขายหรือทำไร่นาก็ได้ดี มีลาภ คิดสิ่งใด
 ก็สมปรารถนา

ส่วนถ้าเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครได้รับอันตราย พบอุปสรรค หรือ
 มีความทุกข์ ศาสตราจารย์ก็จะทำนายว่าชะตาไม่ดี ตัวอย่างเช่น ตอนนางเมรีติดตาม
 พระรถ ศาสตราจารย์ทำนายว่าจะมีความทุกข์ ต้องพลัดพรากคนรัก จะเสียของรัก มีแต่
 เรื่องไม่ดี ดังนี้

แหงต้องรูปนี้ รูปนางเมรี ตามหาสามี ถึงฝั่งชลธาร ร่ำหาพระรถ
 กำสรดสงสาร พลัดพรากจากนาน ร่ำคาญอุทยา แม่นท่านแพงต้อง เมรีนางน้อง
 พรากพลัดภักดา จะต้องกำสรด ระทดอุรา จะถูกครหา คนรักมักไกล สัตรู
 ผู้ชาย มักจะทำร้าย เจ็บไข้ภายใน ของรักจากกาย เคืองขุนวุ่นวาย หกเห็จ
 เช็ดทา ต่อไปข้างหน้า ชะตาคล่องคลาย...กว่าร้าย ต่อเมื่อปลายปี เอาน้ำมันต์
 สระหัว รดทั่วกายา ให้เกรงนี้ไว้ท่านเอย

(ศาสตราจารย์นายมงคล เพชรอินทร์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๑๒)

การนำอนุภาคตัวละครมาอ้างอิงกับคำทำนายนี้น่าสังเกตว่า
 การทำนายดวงชะตาจะไม่ได้ตีความตามสถานภาพของตัวละครว่าเป็นกษัตริย์ คนชั้น
 สูงหรือคนสามัญ แต่คำทำนายจะเน้นที่การเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่ตัวละครเผชิญ
 อยู่ ดังนั้นหากเสี่ยงทายได้ตัวละครที่เป็นกษัตริย์ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระอภัยมณี

ข้าวของเงินทอง ว่าพี่น้องนั้นหึงสา ในปีนี้ว่าจะเสียของรัก มักจะเจ็บไข้ป่วยต่างต่าง
ถ้าใช้ว่าต้องผีปราบผีปอง ถ้าถามชาวคนไปไกล ว่ายังอุ่นอยู่ด้วย ขมอยมันลักของ
จึงมีได้มา ปีนี้ต้นปีร้ายปลายปีดี ท่านให้แทงอีกทีก่อน

(ศาสตราฉบับเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๔๖)

เหตุการณ์ตอนนี้ในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ ๑ ปรากฏเพียงว่าสุครีพเดินร้องให้ออกจากเมือง และได้พบกับหนุมาน ไม่มีขยายความว่าสุครีพร้องให้จนขึ้นตากองเป็นจอมปลวก น้ำตากลายเป็นคลองอยู่ในศาสนาตรา เนื้อความที่ศาสนาตรานำมาอ้างอิงแต่รายละเอียดต่างกันจึงอาจเป็นการขยายความของผู้สร้างศาสนาตราหรืออาจเป็นรายละเอียดตามเนื้อเรื่องรามเกียรติ์สำนวนพื้นบ้านที่เล่าสืบทอดกันมาสำนวนใดสำนวนหนึ่ง* ดังนั้นแม้ศาสนาตราจะอ้างอิงเรื่องรามเกียรติ์มากที่สุดแต่ก็อาจไม่ได้ยึดตามฉบับลายลักษณ์หรือรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ ๑ แต่น่าจะเป็นการอ้างอิงเรื่องราวที่อยู่ในความรับรู้ของชาวใต้

๒.๓ การอ้างอิงวรรณกรรมในลักษณะสาธก

ศาสนาตราบางฉบับมีคำทำนายบางตอนที่ มีลักษณะการทำนายแบบสาธก คือมุ่งบรรยายเรื่องนิทานอย่างละเอียดมากกว่าส่วนทำนายดวงชะตาจะพบว่าส่วนคำทำนายชะตาชีวิตไม่ได้เจาะจงเรื่องใดเป็นพิเศษ ไม่ว่าคู่ครอง ฐานะ พี่น้อง หรือสุขภาพ มีเพียงการสรุปชะตาสั้นๆ ว่าดีหรือร้ายในภาพรวม ดังนั้นการจะเข้าใจคำทำนายจึงต้องอาศัยเรื่องที่ยกขึ้นมาเล่าเป็นสาธกแล้วค่อยเชื่อมโยงกับดวงชะตาโดยพิจารณาจากเรื่องของตัวละครที่ศาสนาตรานำมาอ้างอิง หากเรื่องราวที่ยกมาเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความสุขของตัวละครที่ตีความได้ว่าดวงชะตาดี แต่หากเรื่องราวที่ยกมากล่าวถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครประสบความทุกข์ยากที่ตีความได้ว่าดวงชะตาไม่ดี เช่น

อนี้พราหมชุก ไปญญ่ยกพระบารมี ทุนขอพ่อชาลี แก้วกลีปหาทิดา
นาง แก่องเวญลันดร์ภาพทจักรมาไนยทาง แดนปาพริกสาสาง นุนกันกำคุม
ไทยไทย ตรงเข้าไนยนักเรษ ของทรงเดชกรุงสนไชย ทรงทอดพระเนตรไป เห็น

* รายละเอียดตอนนี้คล้ายกับในเรื่องพระลักพระลามของอีสาน โดยมีเหตุการณ์คล้ายคลึงกันแต่สลับบทบาทตัวละครระหว่างพาลีกับสุครีพ ในสำนวนอีสานผู้ที่ถูกขับไล่ออกจากเมืองจึงเป็นพะลิจันทร์ โดยเล่าว่าสังคิปปผู้พี่ฆ่าควายทัวระพี สังคิปปเข้าใจว่าพะลิจันทร์ผู้น้องคิดขังตนไว้ในถ้ำ เมื่อออกจากถ้ำได้จึงไล่ตีพะลิจันทร์ พะลิจันทร์จึงไปนั่งร้องไห้จนเกิดห้วยชื่อยมณา (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยอีสาน เล่ม ๙, ๒๕๔๒, น. ๓๐๒๖)

พราหมณ์เจ้าหลานยา ตระกูลตามยุบ่น ตั้งแต่ต้นหนหลังมา เอาทรัพย์มากเหลือ
ตรา ให้เจ้าชราเป็นรางวัล ไครยแห่งถูกที่นี่ ญิงชายดีใหม่เทียมทัน ชตาของ
ผู้นั้น ดิกายแก่นนักรหนา จัดแจงโดยชตา แล้วห้ามแห่งต่อไป

(ศาสตราฉบับขุนยี่วัฒนธรรมภูเก็ต ตอนที่ ๒๗)

จะเห็นว่าศาสตราตอนนี้งบบรรยายเหตุการณ์ตอนพระเจ้ากรุงสุโขทัย
ได้กัณหาชาติจากชุกชกมากกว่าจะทำนายดวงชะตา แตกต่างจากตอนอื่นๆ ที่จะทำนาย
อย่างละเอียดทั้งเรื่องคู่ครอง เรื่องโชคลาภ ญาติมิตร สุขภาพ แต่คำทำนายตอนนี้มี
เพียงสรุปว่าชะตาดีตอนแก่เท่านั้น แต่ผู้เสี่ยงทายก็จะเข้าใจได้ว่าชะตามีแนวโน้มว่าดี
โดยเชื่อมโยงกับตัวกัณหาชาติที่ถูกชุกชกทรมานแต่ก็พ้นทุกข์เพราะพระเจ้ากรุงสุโขทัย
มาช่วยเหลือในภายหลัง คำทำนายในศาสตราจึงระบุว่าดีตอนแก่หรือภายหลังนั่นเอง

การอ้างอิงวรรณกรรมในลักษณะสารกนอกจากมุ่งบรรยาย
เหตุการณ์แล้ว ศาสตราบางฉบับยังให้ความสำคัญกับการพรรณนาเหตุการณ์เพื่อให้
ผู้อ่านเกิดจินตภาพและอารมณ์รู้สึกมากกว่าจะให้คำทำนาย เช่น

ได้เมื่อพระอภัยมณีศรีสุวรรณ	พลัดจากกันริมฝั่งนทีศรี
นางผีเสื้อลักพระอภัยมณี	ไปสู่ที่ถ้ำใต้ทะเลวน
ศรีสุวรรณตื่นขึ้นไม่เห็นพี่	ดังชีวิตดับมิดไม่เหตุผล
สลบพึงแต่ต้นดั่งสิ้นชนม์	ดวงกลมเพียงแตกแยกทำลาย
พราหมณ์สามลสามคนประโลมขวัญ	รับประกันพวกพี่ไม่หนีหาย
ถ้าใครได้ใบนี้พาทีหาย	ตอนต้นร้ายปลายดีทวีโย

พุทธรักษา คุ้มรักษาสังฆรักษา

(ศาสตราฉบับนายแสง สิทธิพันธ์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๑๖)

คำทำนายตอนนี้งไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับด้านต่างๆ ของชีวิตดัง
คำทำนายตอนอื่น แต่กลับเล่าเหตุการณ์ตอนที่พระอภัยมณีกับศรีสุวรรณพลัดจากกัน
แล้วมีเพียงสรุปท้ายว่าชะตาต้นร้ายปลายดี ผู้เสี่ยงทายจึงต้องตีความคำทำนายดังกล่าว
โดยเชื่อมโยงกับชีวิตของศรีสุวรรณ จึงจะเข้าใจว่าต้นร้ายปลายดีนั้นก็เหมือนกับชีวิต
ของศรีสุวรรณที่ตอนแรกต้องจากบ้านเมืองและญาติพี่น้อง แต่ก็ได้คู่ครองคือนาง
เกษราและได้ครอบครองบ้านเมือง เมื่อผู้เสี่ยงทายเข้าใจเรื่องที่ศาสตรายกมาเป็นสารก
ก็จะเข้าใจคำทำนายในตอนนี

โดยทั่วไปเรื่องราวที่ศาสตราจารย์อึ้งอิงในลักษณะสารกนั้นจะมีที่มาจากวรรณกรรมต่างๆ แต่มีศาสตราจารย์อึ้งอิงได้อ้างอิงถึงเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของไทย นั่นคือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณของพระองค์ที่มีต่อพลกนิกรชาวไทย ดังนี้

พระเลิกลาสราชภูมรินต้นต่นอก	น้ำตาดกพรพรั่งออกหลังไหล
เป็นน้ำตาอาสละอื่นกระตักใจ	เพราะพระทัยเจ้าฟ้าเมตตาดวง
พวกพคกนิกรอาทรถวิล	ภูดินทร์เกรียงไกรอาลัยหวง
ต่างประเทศเจ้าหนีมีการทวง	แย่งในหลวงเกินไกลถึงฆ่าฟัน
แต่องค์ปัญสมรขออชฌมาคัย	น้ำพระทัยสูงสะอาดประสาทขวัญ
แก้ทวยราชภูมรอย่างวิวัฒนอัครจรรย	โลกจึงสรรเสริญเจริญพร
พระปิยะมาหาราชพิลาศล้ำ	พระทรงธรรมจำเริญประภัสสร
ชีลบสามตุลาคมประนมนกร	อนุสรณ์พระวิญญานอยู่นานไกล
ใครเสี่ยงได้ภาพนี้ทำนายว่าเบื่องต้นร้ายตอนปลายจะดี	

(ศาสตราจารย์อึ้งอิงแต่งคำ กังหนัดตรง ตอนที ๓๓)

จะเห็นว่าศาสตราจารย์อึ้งอิงพรรณนาความรู้สึกที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าเรื่องการทำนายชะตาชีวิต คำทำนายสรุปเพียงว่าชะตาเบื่องต้นร้ายตอนปลายจะดี ผู้เสี่ยงทายจึงต้องตีความคำทำนายจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงในศาสตรา คำทำนายที่ว่าต้นร้ายปลายดีจึงน่าจะมาจากเหตุการณ์สำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือการเลิกทาส และการรุกรานของชาติตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งและความวุ่นวายขึ้นในสังคม แต่ในที่สุดทุกอย่างก็คลี่คลายไปในทางที่ดี เมื่อผู้เสี่ยงทายเข้าใจเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ศาสตราจารย์อึ้งอิงกล่าวถึงก็จะเข้าใจคำทำนายที่ว่าต้นร้ายปลายดี

ศาสตราจารย์อึ้งอิงมีบทบาทเป็นสื่อแสดงความรู้สึกของผู้แต่งที่ซาบซึ้งและสำนึกในพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย อันเนื่องมาจากพระราชกรณียกิจของพระองค์ในเรื่องการเลิกทาส และพระปรีชาญาณที่ทรงแก้ปัญหาข้อพิพาทกับชาติตะวันตกจนสามารถดำรงเอกราชของประเทศเอาไว้ได้ ศาสตราจารย์อึ้งอิงจึงทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชนพื้นบ้านที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านไปพร้อมกับการพยากรณ์ชีวิตด้วย

ดังนั้นการอ้างอิงวรรณกรรมในลักษณะสาธน์ ผู้เลียงทนายจะต้องรู้จักและเข้าใจวรรณกรรมเรื่องที่ศาสตราจารย์ยกขึ้นมาเล่าจึงจะเชื่อมโยงกับคำทำนายได้เข้าใจมากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่าการนำวรรณกรรมมาอ้างอิงกับคำทำนายในศาสตร์ทำให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันระหว่างหมอดูศาสตร์กับผู้เลียงทนาย มิใช่เพียงแค่การทำนายดวงชะตาเท่านั้นแต่ยังรวมถึงประสบการณ์ทางวรรณกรรมด้วย เพราะหากผู้เลียงทนายจำไม่ได้หรือไม่รู้จักวรรณกรรมเรื่องที่ตนเลียงทนายได้ หมอดูศาสตร์ก็ต้องเล่าเรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ให้ผู้เลียงทนายฟัง หมอดูศาสตร์จึงทำหน้าที่เป็นทั้งหมอดูและนักเล่านิทาน ส่วนผู้เลียงทนายก็เป็นผู้ที่แสวงหาที่พึ่งทางใจและกลายเป็นผู้ฟังนิทานในเวลาเดียวกัน ศาสตร์จึงมีบทบาทอีกด้านหนึ่งในการสืบทอดเผยแพร่และรักษาวรรณกรรมไปด้วยในตัว

อย่างไรก็ตามวรรณกรรมที่ศาสตราจารย์นำมาอ้างอิงนั้นแม้หลายเรื่องจะตรงกับวรรณกรรมราชสำนัก แต่รายละเอียดของเนื้อหากลั้บต่างกัน ทำให้ทราบว่าเป็นเรื่องที่ศาสตราจารย์นำมาอ้างอิงไม่ใช่สำนวนแบบฉบับของราชสำนักแต่เป็นสำนวนของภาคใต้ เรื่องที่เห็นได้ชัดคือเรื่องพระสุธน-มโนห์ราเพราะศาสตราจารย์บางฉบับจะมีคำทำนายที่อ้างอิงถึงนางกานมว่าเป็นชายาของพระสุธน และทำนายชีวิตโดยอ้างอิงถึงชีวิตของนางกานม ดังนี้

นางกานมระทมทุก ฎกยิดไล่จะปรางปรา พระสุธนโถมะโนรา
นายพรานป่าพามาถ่วง ทายว่าจะเกิดเหต เปนอาเพศพระครอกร้าย สัตรู
นันหญ็กลอดคิดเบียดเบียนเพราะเปนเวน พรัดพระจะผัวเมียเอง เมามักก่าตัวเอง
เพราะปากเราเสงเพลง พุดพล้างพรากประหมาดคำ เสียดินทั้งเสียดับ จะที่รักที่
อุประดำ เคะระร้ายโหแรงทำ เครื่องบูชายาไวใจ และน้ำทั้นทั้งหลาย โหแทงลึกที่
ก่อน โดมอนทริงน้ำใจ ไปพายน้าและแม่อ้อย

(ศาสตราจารย์นายหิด ห้วยเหมือง จังหวัดพังงา ตอนที่ ๖๘)

ศาสตราจารย์ท่านนี้ทำให้รู้ว่าก่อนที่จะพระสุธนจะได้นางมโนห์รานั้น พระสุธนมีชายาชื่อนางกานม เนื้อเรื่องตอนนี้ตรงกับนิทานเรื่องพระสุธน-มโนห์ราสำนวนของท้องถิ่นภาคใต้ ดังที่ปรากฏในเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ฉบับวัดโพธิ์ปฐมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาซึ่งกล่าวถึงนางกานมว่าเป็นลูกสาวของโหรท้าวอาทิตย์ยกสมบัติให้พระสุธนและต้องการหาลูกสาวท้าวพระยาต่างๆ มาอภิเษก

ให้พระสุน แต่หาไม่ได้ จึงอภิเษกนางกาหนมกับพระสุน (วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัตสร เล่มที่ ๕, ๒๕๔๘) ดังนั้นิทานเรื่องพระสุน-มโนห์ราสำนวนของภาคใต้ก่อนที่พระสุนจะได้นางมโนห์รานั้นพระสุนมีนางกาหนมเป็นชายายู่ก่อนแล้ว ส่วนในสุนชาดกไม่ปรากฏว่าพระสุนมีชายาก่อนพบนางมโนห์รา*

เหตุการณ์ตอนนี้ยังสอดคล้องกับในบทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราซึ่งกล่าวถึงการแทงศตราของนางมโนห์รา และมีคำทำนายว่านางมโนห์ราจะไปได้คู่ครองของผู้อื่นด้วย ดังนี้

กระหยดเข้า นางเจ้าก็ทรงสาตราชัย จับใส่เหนื่อเกศา ค่อยแอะแนเข้าไป ถัดองที่ตีให้ชื่อน้ำ ถัดองที่ร้ายให้ชื่อไฟ จะต๊ะร้ายประการใด บอกรักหน้อยเสียยังแล้ว

แตงต้อง เมื่อพระยาหงส์ทองมาตองแล้ว แม่ชื้อออกจากตัวเสียแล้ว ไปอยู่สระน้ำพระคงคา ตัวแม่ก็เกิดปีชวล ออกวันอังคารเดือนห้า แม่มีบุญเป็นหนักหนา เกิดมาจะได้แต่ผิวเขา ตัวแม่มีบุญนี้จริงจริง แต่ไม่ได้อยู่ในเมืองเรา ตัวแม่จะได้ผิวของเขา ลูกขามมนุษย์ในใต้หล้า

(บทละครนอกครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราและสังข์ทองฉบับหอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๐๘ น. ๒๔)

บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รานั้นจึงมีเนื้อหาที่แตกต่างจากสำนวนอื่นเพราะมีทั้งการแทงศตราและยังกล่าวถึงการที่นางมโนห์ราจะไปได้ “ผิวเขา” ในขณะที่เนื้อเรื่องในสุนชาดก ไม่ปรากฏว่าพระสุนมีชายาคณอื่นนอกจากนางมโนห์รา บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องมโนห์ราสำนวนของภาคใต้ วรรณกรรมเรื่องที่ศาสดรานำมาอ้างอิงจึงเป็นสำนวนที่แพร่หลายในท้องถิ่นภาคใต้ หรือเป็นเรื่องที่อยู่ในความรับรู้ของคนใต้นั่นเอง

ข้อที่น่าสังเกตคือศาสดราหลายฉบับอ้างอิงเหตุการณ์ตอนเดียวกันจากวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน แต่คำทำนายต่างกันตามการตีความ ที่เห็นได้ชัดเจนคือตอนทรวัดรอยเท้า ตัวอย่างเช่น

* ตัวละครนางกาหนมซึ่งเป็นชายาพระสุนนี้คล้ายกับในเรื่องท้าวสีทนมโนห์ราของอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ที่เล่าว่าท้าวสีทนมโนห์รา ๗ นาง ซึ่งเป็นบุตรสาวของบุโรหิต (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยอีสาน เล่ม ๕, ๒๕๔๒, น. ๑๖๘๒)

ได้เมื่อ**ทพ**เมื่อออก**วัด**รอย**บิดา** ผู้นั้นหนาใจกล้าแข็ง พ่อแม่เองไม่เกรงกลัว
ต่อต้านจนพันตัว จิตนั้นชั่วสอนมิฟัง เมื่อน้อยนั้นลำบาก รักษายากพันกำลัง
ใหญ่มาญาติกานัน ได้ฟังพาวาสนาตัว แต่จิตอูฐล มีรู้คุณผู้เกิดหัว พ่อแม่รักษาดัว
มิได้กลัวสอนมิฟัง ปีนี้น่า**ผู้ใหญ่** จะให้โทษเป็นแม่นมั่น ห้ามไว้อย่าผายผัน ทิศ
ตะวันตก **ท**่านว่า**ผู้**นี้เสียเพราะปาก ปากนักมักฆ่าคอ **ต้อง**ที่**นี้**มี**ผู้**ดี ให้**แ**ง
อีกสักทีก่อน

(ศาสตราจารย์ดื่บดื่บเลารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๕)

แ**ง**ต้องรูปนี้ **พระยาร** **ท**วัดรอย**บิดา** วัน**คร**นวัน**เที่ย**ง บิดา**เพ**รียง
ท่า มีชัยชนะ ให้**สม**ดังใจ ครอบครองธานี อยู่สุขสำราญ ในป่าพงไพร อยู่เย็นเป็น
สุข พันทุกขไพบย ถ้า**ห**าลากใหญ่ ได้ดังใจปอง **ปร**ารณ**า**สิ่งใด **ไม่**ได้ขัดข้อง
หาเงินหาทอง ให้**สม**ดังใจ ให้ได้เกณฑ์ชะตา สิบสองล่องหา นับว่าชื่นใจ ห้าม
แ**ง**ต่อไป เชิญได้ชะตา

(ศาสตราจารย์นายมมงคล เพชรอินทร์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๒๖)

จะเห็นว่าศาสตราจารย์ดื่บดื่บเลารูปช้างทำนายว่าผู้ที่เสี่ยงทายได้
ตอน**ท**พ**ิ**วัดรอย**เท**่านั้นชะตาไม่ดี โดยอ้างอิงกับเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ที่ว่า**ท**พ**ิ**
คอยวัดรอยเท้าของตนกับ**ท**พ**า**ผู้**บิดา** เมื่อเติบโตเต็มที่จนรอยเท้าใกล้กันแล้วก็ไปทำ
ทพ**า**ต่อ**ผู้** **ท**พ**ิ**ช**ิ**วิต**ท**พ**า**ตาย แต่ในที่สุด**ท**พ**ิ**ก็ถูก**พ**าลี**ฆ**าเพราะปากกล้า ไม่รู้คุณ
เทวดาที่รักษาประจำกายของตน เทวดาที่รักษา**ท**พ**ิ**เห็นว่า**ท**พ**ิ**ออก**ต**ัญญก็ออกจากกาย
ไป

เรื่องราวของ**ท**พ**ิ**ที่เป็นที่มาของสำนวน “วัดรอยเท้า” และ “ลูก**ท**พ**ิ**”
ซึ่งใช้กับบุตรที่เ็นคุณ และ**ท**พ**ิ**กลายเป็นสัญลักษณ์ของคนอก**ต**ัญญ คำทำนายจึง
ทำนายตามลักษณะนิสัยของ**ท**พ**ิ**ว่า “ใจกล้าแข็ง พ่อแม่เองไม่เกรงกลัว...มี**รู้**คุณผู้เกิด
หัว” และจุดจบของ**ท**พ**ิ**ที่พุดอวดเก่งจนเทวดาประจำกายหนีไป ก็ทำนายว่า “ท่าน
ผู้นี้เสียเพราะปาก ปากนักมักฆ่าคอ” ศาสตราจารย์นี้ทำนายชะตาชีวิตของผู้ที่เสี่ยง
ทายได้ตอน**ท**พ**ิ**วัดรอยเท้าว่าไม่ดีโดยอ้างอิงกับนิสัยและการกระทำของ**ท**พ**ิ**ที่เ็นคุณ
ต่อ**ผู้**มีพระคุณของตน

ส่วนศาสตราจารย์นายมมงคล เพชรอินทร์ทำนายแตกต่างไป ศาสตรา
ฉบับนายมมงคล เพชรอินทร์กลับทำนายว่าผู้ที่แ**ง**ต้องรูป**ท**พ**ิ**วัดรอยเท้า**นั้น**จะอยู่เย็น
เป็นสุข ได้ลาภ คิดสิ่งใดก็สมหวัง โดยเทียบกับเหตุการณ์ที่**ท**พ**ิ**ชนะ**บิดา**ของตน
ศาสตราจารย์นี้จึงตีความในฝ่ายของ**ท**พ**ิ**ซึ่งเป็นตัวละครหลักที่ประสบความสำเร็จ

ได้รับชัยชนะในตอนนี การทำน่ายจึงแตกต่างจากฉบับตำบลเขารูปข้างที่ใช้หลักศีลธรรมมาร่วมในการทำน่าย โดยมองว่าการฆ่าบิดานั้นผิดศีลธรรม ไม่ใช่เรื่องที่ดี ศาสตราฉบับตำบลเขารูปข้างจึงทำน่ายไปในทางร้าย

การนำวรรณกรรมมาอ้างอิงประกอบคำทำน่ายในศาสตราแต่ละฉบับจึงอาจแตกต่างกันในเรื่องของการตีความ แม้ว่าจะใช้วรรณกรรมเรื่องเดียวกัน เหตุการณ์ตอนเดียวกันมาอ้างอิงกับคำทำน่าย แต่คำทำน่ายจะเป็นไปในทางใดก็ขึ้นอยู่กับ การตีความของผู้แต่งด้วย

การนำเรื่องราวจากวรรณกรรมมาอ้างอิงในศาสตรามีลักษณะเดียวกันกับชนบการอ้างถึง (allusion) ในวรรณคดีไทย เช่น ในบทนิราศ เมื่อกวีต้องการพรรณนาความทุกข์ที่จากคนรัก หรือเมื่อมีการพลัดพรากจากกันของตัวละคร กวีมักอ้างถึงเรื่องราวจากวรรณคดีเรื่องอื่นมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความทุกข์ของบุคคลในเรื่อง ดังเช่นตัวอย่างในโคลงทวาทศมาส ดังนี้

ปางบุตรนาคเรศไ้	ทศรถ
จากสิดาดยวลิ	ลาศแล้ว
ยังคืนสู่เสาวคต	ยุพราช
ฤาอนุชน้องแคล้ว	คลาศไกล
.....	
พระศรีเสาวเลิศร้อย	สุน
จากมโนหราคยง	คิตน้อง
ยงเสด็จไพรสณท	สังวาค
สังเวชนงคนุชคัลลย	เคลือกองค

(ทวาทศมาส, ๒๕๐๔, น. ๕)

ในวรรณคดีไทยเมื่อพรรณนาถึงความทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากคนรัก กวีนิยมพรรณนาโดยเปรียบเทียบกับ การพลัดพรากกันของคู่พระนางในวรรณคดีที่เป็นที่รู้จัก คู่พระนางที่กวีไทยนิยมยกมาอ้างอิง เช่น พระรามกับนางสีดา พระสุนกับนางมโนหรีรา พระสมุทโฆษกับนางพินทุมดี ฯลฯ การเปรียบเทียบเช่นนี้เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความทุกข์อันใหญ่หลวงของบุคคลในเรื่องที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวละครในวรรณคดี การนำชีวิตของพระนางจากวรรณคดีที่เป็นที่รู้จักมาอ้างอิงนี้จึงเป็นลักษณะที่นิยมกันในวรรณคดีไทย

การใช้ชนบทการอ้างถึงในวรรณคดีไทยนั้นมีความสำคัญต่อการประจักษ์ความหมายของผู้อ่าน ดังที่มีผู้กล่าวว่า

การใช้ “การอ้างถึง” ยังเป็นการเพิ่มพลังและสร้างความเข้าใจแจ่มชัดให้แก่ข้อความนั้นๆ เพราะเป็นการช่วยให้เข้าใจในสิ่งใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และซึมซาบด้วยการสัมผัสพันธ์เข้ากับประสบการณ์เก่าที่ผู้อ่านมีอยู่แล้ว อีกประการหนึ่ง การอ้างถึงยังเป็นการเตือนให้ผู้อ่านระลึกได้ว่าอุบัตินิยามต่างๆ ในโลกนี้มีหลายสิ่งที่เป็นสัจธรรมยังยืนอยู่ในธรรมชาติ และวิถีชีวิตมนุษย์ ไม่ว่ากาลเวลาจะล่วงไปเพียงไร ยังมีเรื่องใหม่ที่ซ้ำเหมือนเรื่องเก่าที่เคยบังเกิดมาครั้งแล้วครั้งเล่า

(กุหลาบ มลลิกะมาส, ๒๕๔๐, น. ๒๓๐ อ้างถึงใน นิติยา แก้วคัลณา, ๒๕๔๔, น. ๒)

ดังนั้นคำทำนายในศาสตร์ที่นำวรรณกรรมมาอ้างอิงประกอบคำทำนายจึงย่อมก่อให้เกิดผลเช่นเดียวกับการอ้างถึงในวรรณคดีไทย กล่าวคือ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจคำทำนายได้แจ่มแจ้งชัดเจนขึ้น เพราะผู้เลียงทายสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราววรรณคดีที่ตนเคยรับรู้มาก่อน และในขณะเดียวกันก็เรียนรู้ถึงวัฏจักรของชีวิตผ่านชีวิตของตัวละครในวรรณกรรมที่ศาสดานำมาอ้างอิงนั่นเอง

การนำวรรณกรรมมาอ้างอิงในการทำนายนี้ยังเป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์วรรณกรรมด้วย เพราะทำให้ทราบว่าวรรณกรรมเรื่องใดบ้างที่แพร่หลายในท้องถิ่นภาคใด ผู้ที่ไม่รู้จักวรรณกรรมบางเรื่องหรืออาจลืมเลือนไปบ้าง ก็จะได้รับความรู้ไปด้วย การทำนายชีวิตด้วยการทางศาสดานอกจากจะได้รับคำทำนายโชคชะตาแล้วยังจะได้ผลิตผลิตไปกับวรรณกรรมเรื่องต่างๆ ที่แพร่หลายในท้องถิ่นภาคได้ด้วย ถือว่าเป็นภูมิปัญญาในการอนุรักษ์วรรณกรรมพื้นบ้านอีกทางหนึ่ง

รูปแบบของศาสตร์ที่เกิดจากการผสมผสานจิตกรรม วรรณกรรม และการพยากรณ์ ประกอบกับการนำวรรณกรรมที่แพร่หลายในท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับคำทำนายทำให้ศาสตร์เป็นวรรณกรรมตำราพยากรณ์ชีวิตที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์และสื่อความหมายในการทำนายได้อย่างชัดเจน

ภูมิปัญญาในการประสานไสยศาสตร์กับพุทธศาสนา

ศาสดาสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวใต้ที่สามารถประสานความเชื่อทั้งทางไสยศาสตร์และพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน การทางศาสดานั้นเป็นการเลียงทายชะตาชีวิตซึ่งมีที่มาจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ แต่เนื้อหาของศาสดา

ก็มีแนวคิดตามคติพุทธศาสนาสุดแทรกอยู่ด้วย การผสมผสานความเชื่อทางไสยศาสตร์กับหลักคำสอนทางพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับลักษณะของพุทธศาสนาในสังคมไทยที่เป็น “พุทธศาสนาระดับชาวบ้าน” ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๓๓, น. ๒๖๒) กล่าวถึงศาสนาในสังคมทั่วไป ดังนี้

ในเรื่องของความเชื่อ อาจแยกออกเป็นความเชื่อที่เรียกเป็นภาษาไทยว่า ศาสนาและความเชื่อที่เรียกว่าไสยศาสตร์ โดยทั่วไป (ในทุกประเทศ) อาจแยกออกได้เป็น ๒ แบบ คือ

๑. ศาสนาตามหลักพระคัมภีร์ (doctrinal religion) คือตามคำสั่งสอนของพระศาสดา

๒. ศาสนาแบบชาวบ้าน (popular religion) คือแบบที่ผสมผสานกับความเชื่ออย่างอื่นจนชาวบ้านแยกกันไม่ได้ว่าส่วนไหนมาจากศาสนา คัมภีร์แท้ๆ

สังคมไทยซึ่งมีความเชื่อต่างๆ ผสมผสานอยู่ด้วยกันกับศาสนาหลักคือ พุทธศาสนา จึงสอดคล้องกับลักษณะของพุทธศาสนาระดับชาวบ้านกล่าวคือ “ความเชื่อทางไสยศาสตร์ในเรื่องผีสิงเทวดานางไม้เป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคมมนุษย์ เมื่อมีศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพราหมณ์ก็ได้ผนวกความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้าไปด้วย เมื่อมีศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธก็ผสมผสานกับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์บางระบบความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยจึงเป็นการผสมผสานความเชื่อและศาสนาทั้งสามระบบนี้” (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๓๓, น. ๒๖๑)

แนวคิดตามคติพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดในศาสนาตราคือ แนวคิดเรื่องกรรม บุญ บาปและการเวียนว่ายตายเกิด* เป็นแนวคิดที่สอดแทรกอยู่ในศาสนาหลายฉบับ ทั้งการถ่ายทอดผ่านคำสอนโดยตรงไปตรงมาและการนำเสนอความคิดผ่านชีวิตของตัวละครจากวรรณกรรมที่นำมาอ้างอิง แสดงให้เห็นว่าการสอดแทรกแนวคิดทางพุทธศาสนาก็เป็นจุดประสงค์หนึ่งของผู้สร้างสรรค์ศาสนาด้วย

จรรยา ตันสูงเนิน (๒๕๒๗, น. ๔๒) กล่าวว่า “ในยุคหนึ่งพระสงฆ์ได้ใช้ศาสนาโดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การสั่งสอนหลักธรรมของพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายรองคือ

* แม้ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด และเรื่องกฎแห่งกรรมจะมีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์ แต่ก็ได้กลายเป็นส่วนที่สำคัญในปรัชญาของศาสนาพุทธ (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๓๓, น. ๒๖๖)

การเสี่ยงทายเพื่อพยากรณ์ชีวิตของบุคคล” และ “พระสงฆ์ได้ดัดแปลงศาสตร์ให้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน เป็นการใช้ไสยศาสตร์ที่ชาวบ้านนิยมเชื่อถือเป็นสื่อนำหลักธรรม เนื้อหาของศาสตร์าดอนนี้ส่วนมากหรือทั้งหมดกล่าวอ้างตามนิทานหรือหลักธรรมบท” (จรรยา ต้นสูงเนิน, ๒๕๒๗, น. ๓๖) ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทอย่างชัดเจนในการใช้ศาสตร์เพื่อสอนธรรมก็คือพระสงฆ์ และมีผลทำให้วรรณกรรมที่นำมาอ้างอิงประกอบศาสตร์ส่วนใหญ่มีที่มาจากธรรมบทด้วย

ศาสตร์ฉบับวัดเกาะเต่า จังหวัดตรัง (ดรณี เดชานุสรณ์, ๒๕๔๑, น. ๓๗๓-๓๘๖) เป็นฉบับที่มุ่งสอนคติธรรมที่สอดคล้องกับคำสอนของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ศาสตร์ทุกตอนเมื่อจบคำทำนายชีวิตแล้วจะมีส่วนสรุปท้ายที่สอนข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา เช่น

ตอนที่ ๑๑ ...โชคชะตาของท่านดีมาก ขอให้เฝ้ารักษาบูชาพระเสื้อเมือง
ทรงเมือง จะมีลาภผลสมตามปรารถนา **สังจะความจริงใจ ทะมะรู้จักข่มใจตนเอง**
ขันตอดทนอดออม จากะละความชั่วร้ายไม่ตีในตนเอง ถือได้จะมีความสุข

ตอนที่ ๒๒ ...ยังอับโชค ไม่ดี เสียต่อไป เราย่อมไม่ระับด้วยการก่อเวร

ตอนที่ ๓๒ ...ชะตาเบื้องต้นร้ายมากถึงจะเอาชีวิตไม่รอด แต่ตอนปลาย
ดีมาก ใครคิดร้ายไม่ได้ **ผู้ประพฤติธรรมเป็นสุขจนตลอดชีวิต**

ศาสตร์ยังใช้แนวคิดเรื่องกรรมและบุญบาปมาเป็นเหตุผลที่อธิบายชะตาชีวิตของผู้เสี่ยงทายด้วย ตัวอย่างเช่น กรรมในอดีตที่ส่งผลถึงชีวิตในปัจจุบัน ดังนี้

รูปนี้ยายสา ตาสีชะรา ชะตาผุดผ่อง แกปลูกกล้วยไว้ กลับกลายเป็นทอง
สูงแดงเรืองรอง เปนทองทั้งเครือ **สองเจ้าชะรา วาสนาล้นเหลือ บุญตามมาเจอ**
ก่อเกื้อสร้างมา แม้นใครแทงต้อง ถูกเจ้าทั้งสอง จะคล่องนักษัตร จะได้ลาภลอย
คอยเกิดท่านอา ทุกโลกเฝ้าเฝ้า ไม่มากล้ำกลาย ชะตาปิ่น ดินนักษัตรหลาย ไถชะตา
เอาไว้ ๒ บาทท่านอา อย่าแหงต่อไป

(ศาสตร์ฉบับนางส้มแป้น บุญยะโหดระ ตอนที่ ๒๕)

คำทำนายตอนนี้อาจมาจากการนิทานพื้นบ้านเรื่องหนึ่งที่เล่าว่าตายายคู่หนึ่งปลูกกล้วย ต่อมาผลกล้วยได้กลายเป็นทองคำ คำทำนายอธิบายว่าเผ่าทั้งสองคนมีวาสนามากเพราะเคยทำบุญกุศลมาก่อน กรรมดีในอดีตหรือบุญจึงตามมาเกื้อหนุนให้มีลาภ

คำทำนายในศาสตร์ที่มีการอ้างอิงนิทานเพื่อสอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนานี้มีลักษณะเป็นสาธกโวหารคือ ยกนิทานที่ชี้ให้เห็นตัวอย่างของ

การประกอบกรรมดีและกรรมชั่วขึ้นมาแล้วสอนให้คนยึดมั่นในการทำกรรมดี ดังจะเห็นว่าคำทำนายบางตอนจะเน้นเล่าเรื่องนิทานที่ยกมาเป็นสาธกมากกว่าจะทำนาย โชคชะตา เช่น

รูปนี้ยายหอย ชะตาต่ำต้อย หาน้อยมาขาย โชคจะตกต่ำ ไม่ทำนาไร่ ไร่
บาปหยาบคาย มีแต่โทษา หาเข้ากินคำ กุศลไม่ทำ ก่อกำเริบรา โลกโลโก โทโส
โมหะ ไม่เคยพบพระ ศรัทธาไม่มี แม้นใครแหงต้อง โชคลาภบกพร่อง ข้องขัด
บดสี เข้าวัดเข้วรา บุญพระสักที่ คุณงามความดี จะเกิดขึ้นมา ด้วยพระศาสดา
จึงโชคร้ายค่อยคลายไป

(ศาสตราฉบับพระครูหมื่น เจริญภิบาล ตอนที่ ๒๐)

คำทำนายนี้มาจากนิทานพื้นบ้านเรื่องยายหอยซึ่งเป็นหญิงชราที่ชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แม้พระพุทธเจ้าจะไปเทศนาให้ยายหอยฟัง นางก็ไม่สนใจ คำทำนายในศาสตราตอนนี้มุ่งเน้นเล่านิทานเรื่องยายหอยซึ่งเป็นตัวอย่างของบุคคลที่ไม่ทำบุญกุศล จึงมีชีวิตที่ตกต่ำเพราะไม่ศรัทธาในพุทธศาสนา แล้วก็สรุปว่าผู้ที่เสียงายได้รูปยายหอยจึงเป็นคนที่ดวงชะตาไม่ดี ไม่มีโชค หากต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้นควรกระทำความดี เข้าวัดบูชาพระ จึงจะทำให้โชคร้ายผ่อนคลายเป็นลง จะเห็นว่าคำทำนายนี้ได้ยกเรื่องยายหอยมาเป็นสาธกเพื่อจะชี้ให้เห็นโทษของการที่ไม่ประกอบกรรมดี

ตามคติของพุทธศาสนาการกระทำกรรมดีไม่สามารถลบล้างกรรมชั่วได้ การที่ศาสตราแนะนำให้ผู้เสียงายเข้าวัดทำบุญ จึงเป็นการประกอบพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนาเพื่อให้จิตใจสบาย ดังที่ศิราพร สุตะฐาน (๒๕๓๓, น. ๙) กล่าวว่า “ในทางพุทธศาสนาการทำบุญหรือสะสมบุญทำได้หลายวิธี เช่น ใสบาตร ทำสังฆทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฟังเทศน์มหาชาติ เป็นต้น เหล่านี้เป็นพิธีกรรมที่ชาวพุทธได้ทำขึ้น จะเกิดความรู้สึกว่าสบายใจและได้บุญ” และ “พิธีกรรมเป็นหลักประกันให้กับจิตใจคนเราว่าเมื่อเราประกอบพิธีกรรมแล้ว เทวดาหรือผู้มีอำนาจคงได้ยินคำบนบานของเรา และคงจะช่วยเหลือ ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องของศาสนา” (ศิราพร สุตะฐาน, ๒๕๓๓, น. ๙) การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่ศาสตราแนะนำเพื่อบรรเทาเคราะห์ร้าย จึงอาจไม่สอดคล้องกับแก่นความคิดทางพุทธศาสนา แต่ก็เป็นส่วนจำเป็นและก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะพุทธศาสนาระดับชาวบ้านแบบสังคมไทย

นิทานเรื่องต่างๆ ที่ศาสตรานำมาอ้างอิงในลักษณะสาธกนิทานนี้อาจกล่าวได้ว่าทำให้ผู้เสียงายได้เรียนรู้เรื่องกรรมไปพร้อมๆ กับการทำนายชีวิต เพราะการกระทำ

และผลของการกระทำที่ปรากฏในนิทานก็คือตัวอย่างของกงเกวียนกำเกวียนในโลกของความเป็นจริง ผู้เสี่ยงทายจึงสามารถซึมซับความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ผ่านโลกจำลองในนิทานที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงได้อย่างเป็นธรรมชาติและเป็นรูปธรรม การเรียนรู้ความเป็นไปของชีวิตตัวละครที่ปรากฏในศาสตร์จึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้าใจในเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดที่เป็นความเชื่อหลักตามคติพุทธศาสนา

ภูมิปัญญาในการใช้จิตวิทยา: บทบาทในการสร้างความหวังและกำลังใจ

การเสี่ยงทายด้วยคัมภีร์ศาสตร์มีจุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อทำนายชะตาชีวิตของผู้เสี่ยงทาย แต่ในขณะเดียวกันศาสตร์ก็มีบทบาทในการให้กำลังใจผู้เสี่ยงทายด้วยดังที่ปรากฏในวิธีการเสี่ยงทายและคำแนะนำที่ปรากฏในคำทำนายของศาสตร์

การเสี่ยงทายด้วยศาสตร์นั้นสามารถทำได้ถึง ๓ ครั้ง หากผลการเสี่ยงทายออกมาดีคำทำนายก็จะยืนยันว่าชะตาดี ไม่ต้องห่วงต่อไป เช่น

- ถูกนี้ดีแล้ว เรื่องรองผ่องแผ้ว ลามดังสายฝน ถ่ายชะตาสองบาท อย่าได้กังวล โชคดีมีผลใบนี้ดีเลย
(ศาสตร์ฉบับนายสะเทือน บุญชูวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๓)

- หยุดแทงเท่านี้ ให้โชชะตาอย่านาน ๒ บาทอย่าได้พลาดและท่าน ให้พร ๔ ประการ อายุ วันนะ สุขชะ พะลัง
(ศาสตร์ฉบับนายจร เหมธานนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๒๔)

การยืนยันเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้เสี่ยงทายเกิดความมั่นใจมากขึ้น แต่หากผลออกมาไม่ดีคำทำนายก็จะบอกให้ลองแทงใหม่ หรือแทงอีกครั้ง เช่น

ให้แทงในใบหน้า ในชะตาว่าคงดี หมดเคราะห์จะได้เมียบ คงไม่เสียและท่านอา

(ศาสตร์ฉบับนายจร เหมธานนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๓๐)

ดังนั้น หากผู้เสี่ยงทายได้คำทำนายที่ไม่ดีก็สามารถแทงใหม่ได้อีก ๒ ครั้ง จนกว่าจะได้คำทำนายที่ดี การเสี่ยงทายด้วยการแทงศาสตร์จึงทำให้ผู้เสี่ยงทายไม่ต้องกังวลกับคำทำนายที่ไม่ดี เพราะสามารถเสี่ยงทายใหม่ได้ และยังทำให้มีกำลังใจว่าอาจจะได้คำทำนายที่ดีกว่าเดิมในครั้งหน้า

นอกจากนี้คำทำนายหลายตอนในศาสตร์นี้จะระบุสาเหตุของความโชคร้าย หรือความเจ็บไข้ และแนะนำวิธีแก้ไขหากได้คำทำนายในทางร้าย เท่ากับว่าเสนอทางออกของปัญหาให้แก่ผู้เสี่ยงทายที่ได้คำทำนายที่ไม่ดี เช่น

ได้เมื่อนางมัทรีเมื่อเทพเจ้านิมิตเป็นสามสัตว์ มากันหน้าไว้หวังจะให้ตาพราน พาลูกไปเสียไกล ถ้าใครแทงต้องที่นี้ว่าพระเคราะห์ร้ายนัก...ให้เสียพระเคราะห์ ต่างตัว ให้โปรดปล่อยนกปล่อยปลา มนต์น้ำนำสระหัวเสียจึงจะคลายโทษ...ถ้า ใช้ว่าต้องผีป่า ผีตายายแทรกด้วยกัน ให้บนบานเกิดหายแหละ

(ศาสตร์ฉบับตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ตอนที่ ๑๐)

ศาสตร์ฉบับนี้ทำนายว่าผู้เสี่ยงทายจะเจ็บป่วยเพราะถูกผีป่ากระทำ และยัง เกิดจากการกระทำของผีตายายหรือผีบรรพบุรุษด้วย ดังนั้นวิธีรักษาคือบนบานให้ ผีดลบันดาลให้หายป่วย และแนะนำวิธีแก้ไขคือทำพิธีเสียพระเคราะห์ ปล่อยนกปล่อย ปลาและสระผมด้วยน้ำมนต์ตามความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้าน ที่เชื่อว่าจะบรรเทาหรือปิดเป่าเคราะห์ร้ายให้หายไป

ศาสตร์หลายฉบับแนะนำให้แก้ไขชะตาด้วยการประกอบพิธีทั้งรูปและ ลอยเคราะห์ซึ่งเป็นความเชื่อของคนภาคใต้ จะพบได้ในศาสตร์หลายตอน เช่น

ได้เมื่อนางกาลากินีให้นองผัวฆ่าผัวตาย

ได้ยเมื่อนารี ยิงกละกัณ กาลิหนัคนหา อยู่ในองผัว ดัดหัวพิษดา นองชาย เดินฆ่า พี่ชายวายชล ไคร่ตักหินนี้ เเคราะห์ร้ายไม่ดี กูลีลาวน จะเกิดวิบัติ กับ ฟินองของตน ไทเกรงฆ่าคน อยู่บนเคหา ลูกเมียหนีกร้าย ซิออกนอกใจ มัน ไม่นำภา อีกซอหนึ่งไสย เพื่อนฝูงไปยมา อาไสเคหา ยาโดยไวไย เเคราะห์ร้าย มีมาก มีทั้งสองภาค ทิดเนื้อทิดไต่ย ไหปนรูปนารี ล้อยในนัตติ เสียเคราะห์ หรงไปย เสนแล้วสะเดา พระเคราะห์นอกใน จึงจะสุนหาย เเคราะห์ร้ายแล่นา

(ศาสตร์ฉบับนายเกล่อม ชั่วสงค์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๔๔)

เอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๔, น. ๑๖๗-๑๖๘) ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับพิธี ลอยเคราะห์ของคนภาคใต้ว่า

ชาวใต้มีโลกทัศน์ว่า คนทุกคนจะมีช่วงเวลาที่ดาวพระเคราะห์มาเสวยอายุ ดาวพระเคราะห์บางดวงเมื่อมาเสวยอายุใครก็จะให้โทษกับผู้นั้น ผู้อยู่ในเคราะห์ มักเจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีเหตุร้ายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต ทำให้การดำเนินชีวิตมี ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและญาติ

พี่น้อง ดังนั้นจึงนิยมทำพิธีลอยเคราะห์เพื่อให้ตนพ้นจากเคราะห์กรรมนั้น...

การทำพิธีลอยเคราะห์ ชาวบ้านจะเอาต้นกล้วยหรือของที่ลอยน้ำได้มาทำเป็นแพหรือเรือขนาดเล็ก แล้วเอาหม เล็บ ขี้โคล ของผู้ตกอยู่ในเคราะห์มาผสมดินต่างตัวคน ใส่ไว้ในแพหรือเรือนั้น ดอกไม้รูปเทียนก็ปักไว้ในแพนั้น เงินเหรียญ และเสบียงอาหารก็ใส่ลงในแพนั้นด้วย เวลาจะลอยแพนั้นไปให้น้ำ ให้ผู้ตกอยู่ในเคราะห์พูดว่า “เคราะห์ดีทีเอาไว้ เคราะห์ร้ายเอาไป” แล้วปล่อยแพหรือเรือนั้นไปตามสายน้ำ...

ด้วยพิธีลอยเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ชาวใต้เชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายและเภทภัยทั้งหลายได้ถูกลอยน้ำไปแล้ว ผู้มีเคราะห์ก็จะปลอดภัยไปรุ่งโรจน์ใจ จะประสบแต่สิ่งดีงาม...

การทำพิธีลอยพระเคราะห์นี้ถือว่ามีผลทางจิตวิทยา เพราะเชื่อว่ารูปหุ่นในเรือแพนั้นได้รับเอาเคราะห์ร้ายแทนตัวผู้มีเคราะห์แล้วพาลอยไปกับสายน้ำ ผู้ที่ได้รับคำทำนายว่ามีเคราะห์หยาบจะสบายใจขึ้นจากการประกอบพิธีกรรมนี้เพราะเชื่อว่าตนหมดเคราะห์แล้ว

ลักษณะคำทำนายที่มีการปลอบใจผู้เสี่ยงทายที่ได้คำทำนายไม่ดีด้วยการแนะนำวิธีแก้ไขชะตาจากร้ายให้ดีขึ้น นอกจากการลอยเคราะห์ให้ไปจากตัวตามความเชื่อดั้งเดิมแล้ว แนวทางแก้ไขในศาสตร์หลายฉบับยังเน้นเรื่องการทำบุญ สร้างกุศลต่างๆ อันเป็นแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เช่น

...พระเคราะห์ท่านสี่เดือนเคลื่อนคลาย จัดหาดอกไม้บูชา หุงข้าวต้มปลา ไปวัดไหว้พระทุกวัน สมหาทานศีลห้าประจำ โชคร้ายจะกลายเป็นดี ลองแหงดูใหม่อีกที ถ้าเกณฑ์ยังดี ให้เปลี่ยนในปีที่เอ๋ย

(ศาสตร์ฉบับนายสะเทือน บุญชูวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ ๑๘)

...ร้ายนักร้ายหนา ให้ไปมนต์พระ มาคิดแก้ภัย มนต์น้ำรดหัว เสตาะห์เคราะห์ร้าย ตักบาตรแก้ภัย ให้แหงต่อไป

(ศาสตร์ฉบับนายมงคล เพชรอินทร์ จังหวัดตรัง ตอนที่ ๒๕)

จะเห็นว่าวิธีแก้ไขชะตาร้ายให้บรรเทาลง นอกจากความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการทำพิธีเสียพระเคราะห์ บันรูปแทนตัวแล้วยังมีการแก้ไขตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชน เช่น การทำบุญ ตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา รตนน้ำมนต์ นิมนต์พระฉันจังหัน เป็นต้น ตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้วการทำให้เหล่านี้ก็คือการทำความดีอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลให้จิตใจสบาย เมื่อจิตใจสบายแล้วแน่นอนว่าผู้เสี่ยงทายก็จะคลาย

กังวลเกี่ยวกับเคราะห์ร้ายของตน และจะเกิดกำลังใจจากการกระทำดีของตนว่าจะช่วยผ่อนคลายเคราะห์ร้ายได้

การแนะนำวิธีแก้ไขดวงชะตาด้วยการให้ทำพิธีกรรมต่างๆ ทั้งตามความเชื่อดั้งเดิมและตามคตินิพพุตศาสนานี้ นับว่ามีผลทางด้านจิตใจ กล่าวคือทำให้ผู้เสี่ยงทายมีทางออกที่จะคลายความวิตกกังวล และสามารถสร้างความเชื่อมั่นอันอบอุ่นใจขึ้นจากการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่ผู้เสี่ยงทายเชื่อว่าจะทำให้ชะตาชีวิตของตนดีขึ้น ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับที่ศิริพร วิฐะฐานกล่าวถึงบทบาทของศาสนาในการตอบสนองความต้องการทางใจของมนุษย์ว่า “เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เกิดความไม่มั่นใจ ไม่ทราบที่มาหรือเหตุผลว่าเหตุใดเหตุการณ์บางอย่างจึงเป็นไปเช่นนั้น ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนกระทำจะได้ผลอย่างไร เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะหันเข้าหา “ศาสนา” ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งหมอดู คนทรง เจ้าพ่อ พระสงฆ์” (ศิริพร วิฐะฐาน, ๒๕๓๓, น. ๘) และ “พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ การบูชาผีบรรพบุรุษ การบูชาผีหมู่บ้าน ผีนา ผีเมือง การเข้าทรงเพื่อรักษาโรค พิธีสะเดาะเคราะห์ให้เข้าสู่พิธีกรรมทางศาสนา เพราะทำให้เกิดผลดีต่อจิตใจ หลังจากการประกอบพิธีเหล่านี้แล้วจะทำให้จิตใจสบายขึ้น” (ศิริพร วิฐะฐาน, ๒๕๓๓, น. ๘)

นอกจากนี้ ศาสตราบางฉบับยังให้ความหวังแก่ผู้เสี่ยงทายด้วยการบอกเลขลืตเตอร์ซึ่งนับว่าเป็นการให้กำลังใจได้ด้วยการสร้างความคาดหวังถึงลาภที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเป็นการใช้หลักจิตวิทยาอย่างหนึ่งในการสร้างความหวังให้แก่ผู้เสี่ยงทาย ดังที่ปรากฏในศาสตราฉบับพระครูเหม เจติยาภิบาล วัดพระนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจะบอกเลขลืตเตอร์ต่อท้ายคำทำนายที่ดีเพื่อให้ผู้เสี่ยงทายนำไปเสี่ยงโชค เช่น

รูปนี้ฤาษีจำศีล นั่งจำศีลภาวนา พระทัยท่านตั้ง หวังพระโสดา มีจิตต์
เมตตา แก่คนทั้งหลาย มีใจอารีย์ในพรหมวิหารสี่ ไม่มีระคาย เงินทองหาได้ไม่ขัด
ไม่สน ถึงไม่มีมี ฤาษีก็ไม่จน เกิดมาเป็นคน ไม่ยากจนเลย ควรถืออุเบกขา ใต้
ชะตาท่านเอ๋ย ๒ บาทอย่าขาดเลย บูชาฤาษี ๘๘๓ โชคดี ลอตเตอร์ท่านเอ๋ย

(ศาสตราฉบับพระครูเหม เจติยาภิบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช, ตอนที่ ๑)

ดังนั้นลักษณะการทางศาสตราที่สามารถเสี่ยงทายใหม่ได้หากได้คำทำนายที่ไม่ดี การแนะนำวิธีแก้ไขเคราะห์ร้าย ตลอดจนการให้เลขลืตเตอร์ล้วนเป็นวิธีสร้างความหวังและกำลังใจให้แก่ผู้เสี่ยงทายทั้งสิ้น ศาสตราจึงมีบทบาทในด้านการตอบสนอง

ความต้องการทางใจของผู้เสี่ยงทาย

นอกจากนี้รูปแบบของศาสตร์ที่มีลักษณะผสมผสานทั้งจิตกรรม วรรณกรรม และการพยากรณ์ก็เป็นการใช้หลักจิตวิทยาในการเสี่ยงทายชะตาชีวิตอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการเสี่ยงทายผ่านเรื่องเล่าจากวรรณกรรมซึ่งเป็นภาพจำลองของชีวิตมนุษย์ ชีวิตของตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องต่างๆ นั้นมีทั้งความสุขและความทุกข์หมุนเวียนกันไป เช่น นางมโนห์ราถูกพรานบุญจับ ต้องพลัดพรากจากครอบครัว แต่ก็ได้พบคู่ครอง พระสังข์ถูกนำไปถวंगน้ำแต่ก็มีผู้มาช่วยเหลือ ดังนั้นในขณะที่เสี่ยงทายชีวิตของตน ไม่ว่าจะได้อะไรทำนายที่ดีหรือร้าย ผู้เสี่ยงทายก็จะได้เรียนรู้ธรรมชาติของชีวิตในทางอ้อมว่าชีวิตย่อมมีทั้งสุขและทุกข์คละเคล้ากันไป ถ้าศาสตร์ทำนายว่ามีเคราะห์ก็ไม่จำเป็นต้องสิ้นหวัง เพราะชีวิตย่อมมีขึ้นลง วันข้างหน้าอาจจะมามีชีวิตที่ดีกว่าปัจจุบันได้ แต่ถ้าศาสตร์ทำนายว่าโชคดี ก็ไม่ควรประมาทเพราะชีวิตไม่มีความแน่นอนอาจจะประสบโชคร้ายวันใดก็ได้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการเสี่ยงทายด้วยศาสตร์ก็เป็นส่วนหนึ่งของการใช้หลักจิตวิทยาในการกล่อมเกล้าให้ผู้เสี่ยงทายได้เรียนรู้ธรรมชาติของชีวิตโดยไม่รู้ตัว นับเป็นภูมิปัญญาที่น่าอัศจรรย์อีกประการหนึ่งของผู้สร้างสรรค์

วรรณกรรมศาสตร์สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวไทยในด้านต่างๆ ทั้งด้านการสร้างสรรค์รูปแบบที่ผสมผสานจิตกรรม วรรณกรรมกับการพยากรณ์เข้าด้วยกัน ด้านการประสานไสยศาสตร์กับพุทธศาสนาและด้านการใช้หลักจิตวิทยาเพื่อสร้างความหวังและกำลังใจ การเสี่ยงทายชะตาชีวิตด้วยศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของไสยศาสตร์แต่ก็ประสานกลมกลืนไปกับแนวคิดตามคติทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งถ่ายทอดผ่านโลกจำลองของวรรณกรรมที่ศาสตร์นำมาอ้างอิงกับคำทำนาย การเสี่ยงทายด้วยศาสตร์นอกจากทำให้ผู้เสี่ยงทายได้รับความอบอุ่นทางใจหรือคลายความวิตกกังวลกับปัญหาชีวิตของตนแล้ว ผู้เสี่ยงทายยังจะได้เรียนรู้ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ในทางอ้อมผ่านการแทงศาสตร์ด้วยการแทงศาสตร์จึงสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวไทยที่ทำให้การเสี่ยงทายโชคชะตาเป็นกุศโลบายไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจชีวิตของมนุษย์ได้อย่างแยบยล

บรรณานุกรม

จตุรนต์ ต้นสูงเนิน. “ ‘ศาสตร์’ ” วรรณกรรมพยากรณ์ชีวิตจากจังหวัดนครราชสีมา. ” ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาคาร, ๒๕๑๖.

จันทน์ ทองช่วย. งามเกียรติกับวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้. โครงการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๒๒.

ดร. เดชานุสรณ์. "วิเคราะห์ศาสตร์และวิชาชีพที่พบในจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลตะวันตก." ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ ๒๕๔๑.

ทวาทศมาส ฉบับกรมพระสมมติอมรพันธ์. พระนคร: บริษัทบริการของจำกัด (แผนการพิมพ์), ๒๕๐๔.

นิตยา แก้วคัลณา. การศึกษาชนบ "การอ้างถึง" ในวรรณกรรมไทย. รายงานการวิจัยเสริมหลักสูตร. โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

นิยะดา เหล่าสุนทร. พินิจวรรณลักษณ์. กรุงเทพฯ: ลายคำ, ๒๕๔๕.

บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนราห์และสังข์ทอง ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร: รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๘.

ประคอง นิมาณเหมินท์. นิทานพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. ข้าวยาคำได้. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๔๓.

พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

พจนีย์ เพ็งเปลี่ยน. "ท้าวสีทนมโนราห์: นิทาน." สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม ๕.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (๒๕๕๒), ๑๖๘๒-๑๖๘๓.

_____. "พระลักพระลามะ: วรรณกรรม." สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม ๙. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (๒๕๕๒), ๓๐๒๒-๓๐๓๑.

พรมชาติ ฉบับราชบุรุษ. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี, ๒๕๒๑.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. งามเกียรติ. พระนคร: คลังวิทยา, ๒๕๐๖.

บุญชัย ลีสุวรรณ. ทศนศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, ๒๕๔๗.

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์. "อัตลักษณ์และพลวัตวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทศาสตร์." วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมปริทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (๒๕๔๗), ๕๑๙-๕๒๗.

ส.พลายน้อย. เทวนิยาย. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, ๒๕๔๐.

สมชาติ มณีโชติ. จิตรกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "ศาสตร์." สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่มที่ ๑๕. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (๒๕๕๒), ๗๓๓๙-๗๓๔๐.

..... “จิตรกรรมในวรรณกรรมทักษิณ” วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมปริทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๗: น. ๑๘๕-๒๑๓.

..... (บรรณานุกรม). วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัดสรร เล่มที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๗.

เอกรินทร์ พึ่งประชา. “พระราหู “ประเพณีประติษฐ์” แห่งวัดศีรชะทอง.” วิทยานพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๕.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ค้นคว้าและเรียบเรียง. ภาพรวมภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๔๔.

..... (ผู้เรียบเรียง). ภูมิปัญญาทักษิณ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๔๔.

เอกสารการสอนชุดวิชา ๑๒๓๐๔ ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ ๑-๗. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

เอกสารการสอนชุดวิชา ๑๒๓๐๔ ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ ๘-๑๒. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ ๘-๑๕. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

อุดม รุ่งเรืองศรี. “พระบต.” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม ๙. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (๒๕๔๒), ๔๔๙๖-๔๔๙๗.

อุดม หนูทอง. “ศาลตรา: ฉบับบ้านเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๑๕. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, (๒๕๔๒), ๗๓๔๐-๗๓๔๗.